

sadržaj

- 03** **Uvodnik**
Igor Gajin - razgovor s Tihomirom Salajićem
- 04** **Europa ne prestaje na istočnim granicama Hrvatske**
Branka Peurača
- 07** **Tema broja**
Medijacija: u kojim područjima, zašto, tko i kako?
Corinne Bloch
- 11** **U školskim dvorištima Osijeka mališani grade mir sutrašnjice**
Katarina Kruhonja
- 14** **Priručnik za mirno rješavanje sukoba**
Katarina Kruhonja
- 15** **“VIVISECT”**
Sonja Stanić
- 16** **Partneri za održivost NVO sektora**
Nikolina Svalina
- 19** **Uloga civilnog društva u sprječavanju oružanih sukoba i izgradnji mira**
Velibor Zirojević
- 21** **Saborska Deklaracija o Domovinskom ratu u aktualnom društvenom-političkom kontekstu**
Katarina Kruhonja
- 25** **Klub Reagiramo...**
Veselinka Kastratović
- 27** **Pravo na informaciju**
prenosimo
- 29** **Glasujte i u naše ime**
Branka Kaselj
- 30** **Istraživanje o razini filantropije i mogućnosti osnivanja zaklada lokalne zajednice**
Lejla Šehić Relić
- 32** **Mladi i volonterizam**
Jasmina Marković
- 33** **Prikaz priručnika**
Volonteri u izgradnji mira i zajednice
Branka Drabek Milekić
- 34** **Osloboditi zapretano...**

KULTURA
MIRA

Časopis
Centra za mir, nenasilje i
ljudska prava, Osijek

ISSN 1332-7240

Kultura mira je časopis Centra za mir,
nenasilje i ljudska prava iz
Osijeka. Svi tekstovi koje objavljuje
Kultura mira mogu se slobodno
prenositi.

IZDAVAČ
Centar za mir, nenasilje
i ljudska prava – Osijek

Županijska 7
HR – 31000 Osijek
tel/fax: +385 31 206 886
+385 31 206 889
Ured za ljudska prava
+385 31 206 887

e-mail
centar-za-mir@centar-za-mir

web
www.centar-za-mir.hr

**glavna i odgovorna
urednica**
KATARINA KRUHONJA

lektura
Jadranka Varošaneć
Dunja Feher

oblikovanje
Davorin Palijan, Kaleidoskop

tisak
Grafika

naklada
700

MEDIJACIJA

Tema broja: MEDIJACIJA

Drage čitateljice i čitatelji,

Ovaj, 7. broj, *Kulture mira* izlazi s nešto zakašnjenja te će vjerojatno biti jedini broj u ovoj godini. Glavni je razlog tomu bila zauzetost oko dogovaranja strateških područja djelovanja na izgradnji mira u novim društvenim okolnostima; okolnostima koje su se u odnosu na ratne godine značajno promijenile (na što smo s razine civilnog društva i sami nastojali utjecati). Analiza, na temelju stečenog iskustava, je točka gdje se dodiruju planiranje strategija izgradnje održivog mira i razvijanje kapaciteta za prijenos potrebnih znanja. Tu se djelovanje pretače u znanje i obrnuto. Tijekom protekle godine ti su se procesi odvijali na razini pojedinačnih organizacija, na razini koalicija i zajedničkih lokalnih, nacionalnih i regionalnih platformi. Tako, u ovom broju objavljujemo preporuke sa slavonske konferencije o prevenciji oružanih sukoba i izgradnji mira, koja je dio pripreme za svjetsku konferenciju koju za 2005. godinu saziva UN.

Jedan od važnih uvida, koji je proizašao iz svih navedenih rasprava unutar i između organizacija civilnog društva koje se bave izgradnjom mira (a na kojemu će se temeljiti buduća zajednička nastojanja), jest da je za izgradnju održivog mira nužno suočavanje s prošlošću. Pristati na proklamirane istine o ratu/ratovima ili na tezu da se ne treba, čak niti ne smije (jer «ova Vlada to neće nikom dozvoliti») osvrtni unazad, značilo bi pristati da se stavovi i odnosi koji su omogućili eskalaciju nasilja (ili su pak njegova posljedica) zacementiraju te zapravo budu i prepreka razvoju i prijetnja miru. Sljedeći će se broj *Kulture mira* više baviti upravo tom tematikom: različitim nastojanjima da se potakne proces suočavanja s prošlošću te doprinese pomaku javne diskusije, s razine prijepora o činjenicama, prema dijalogu o interpretacijama.

Za temu ovog broja odabrali smo, međutim, **medijaciju**. Iako je to tek nekoliko priloga, želimo približiti koncept, vrijednosti na kojima se temelji koncept transformacije sukoba i kako,

kao takav, doprinosi izgradnji održivog mira. Aktivisti Centra za mir su u ranom poslijeratnom razdoblju obilno koristili neformalnu medijaciju, ili njezine elemente, za otvaranje komunikacije, sprječavanje nasilja i otvaranje dijaloga pri povratku. Pri tome smo morali biti vrlo oprezni jer je već samo spominjanje medijacije (odnosno mirovnog posredovanja) izazivalo asocijaciju na pomirenje – i to ili nametnuto ili *jeftino*. Medijacija je, međutim, metoda dogovornog rješavanja problema, a ne pomirenje. Temelji se na uvjerenju da strane u sukobu mogu same riješiti problem, na način da potrebe svih strana budu zadovoljene. Poniznost i ljudskost medijacije (a time i njezina veličina i mogućnost) temelji se na stavu medijatora kako svaka osoba zna što osjeća i što joj treba, da je sposobna to iskazati i da može sebe zastupati, uvažavajući i potrebu drugoga. Potrebe su neutralne, one nikoga ne vrijeđaju. Dosezanje razine potreba otvara mogućnost suradnje oko iznalaženja različitih opcija za rješenje problema. Također, prepoznata potreba za empatijom prema boli, koju je osoba/grupacija zadobila tijekom sukoba, može otvoriti mogućnost za otpuštanje prošlosti.

Centar za mir – Osijek je u rujnu ove godine održao promociju jednog od prvih priručnika o medijaciji u Hrvatskoj. Među posjetiteljima najbrojniji su bili bivši polaznici seminara o istoj temi, nastavnici, suci, policajci i mirovni aktivisti. Raduje nas informacija kako, gotovo bez iznimke, žele nadograđivati svoja znanja o medijaciji i uključiti se u rad budućih medijacijskih servisa.

I na kraju, važno mi je reći kako je tek ova nešto duža stanka u objavljivanju *Kulture mira*, potaknula reakcije koje su do sada uglavnom izostajale ili su bile vrlo rijetke. Dobili smo niz upita o tome što je s *Kulturom mira* i kada će izaći slijedeći broj. Također, imamo više suradnika nego ikada do sada, za što sam, kao urednica, posebno zahvalna.

Europa ne prestaje na istočnim granicama Hrvatske

Razgovor s Tihomirom Salajićem, koordinatorom za suradnju gradova i općina jugoistočne Europe u okviru Građanskog pakta za jugoistočnu Europu

Tihomir Salajić je rođen u Osijeku 1949. godine. U godinama bivšeg društvenog i državnog uređenja bio je angažiran u Savezu omladine Osijek i u predsjedništvu Saveza omladine Hrvatske, sve do znakovite 1971. godine. To je, naime, godina burnih političkih procesa koji se u povijesnim interpretacijama nazivaju Hrvatskim proljećem, kada je Tihomir Salajić bio prinudno uklonjen s političke scene. Ponovno se društveno i politički angažirao početkom devedesetih, kada se pluralizira politička scena u raspadajućoj Jugoslaviji i osamostaljujućoj Hrvatskoj te se ponovnim uključivanjem u spomenute procese pridružuje demokratizaciji na ovim prostorima. Profesionalno radi u Poglavarstvu grada Osijeka na pitanjima i zadaćama mjesne samouprave, što ga je postupno dovelo do funkcije koordinatora za suradnju gradova i općina jugoistočne Europe te koordinatora u provedbi Sporazuma o međuetničkoj toleranciji i suradnji.

Počnimo od najaktualnije činjenice. Unatoč tome što ste već niz godina angažirani u građenju međuetničke tolerancije i suradnje te općenito u normalizaciji odnosa i komunikacije između svojedobno konfliktnih sredina na ovim prostorima, odlučimo se za nedavnu regionalnu konferenciju u Beogradu kao polazište za razgovor koji ćemo obaviti. Dakle, koje je značenje te konferencije i kako je došlo do tog događaja?

Ta zaista velika konferencija koju smo održali u Beogradu početkom srpnja trebala je predstavljati svojevrсни završetak ogromnog projekta pod nazivom "Širenje sporazuma o međuljudskoj toleranciji". Taj su projekt prije dvije godine, odnosno u siječnju 2002., inicirale gradske uprave Tuzle, Novog Sada i Osijeka u suradnji s trima nevladinim udrugama iz tih gradova. Točnije rečeno, s Forumom građana iz Tuzle, Centra za regionalizam iz Novog Sada i Centra za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka. A tome je pak prethodila rasprava raznih stručnjaka i javnih djelatnika o načinu obvezivanja udruga i ustanova na širenje duha tolerancije i dijaloga na ovim prostorima jer smo smatrali da je to izrazito potrebno i da se od toga, na kraju krajeva, ne može pobjeći. Naime, tu smo gdje jesmo, govoreći u zemljopisnom smislu, a također ni Tuzla niti Novi Sad nisu slučajno odabrani za tu inicijativu zato što je riječ o gradovima koji su tijekom posljednjih desetak godina provodili otklon od službene politike zemalja u kojima se ti gradovi nalaze, kao što su provodili otklon od općenitog ponašanja u društvu koje uglavnom nije bilo građansko i tolerantno.

Sporazum nije značio načelnu suradnju gradova, nego promicanje pozitivnih vrijednosti i povezivanje udruga, kulturnih ustanova, medija i mnogo čega ostalog iz svih tih gradova i, što je još važnije, iz različitih entiteta

Kako je točno tekao proces širenja Sporazuma o međuljudskoj toleranciji?

Taj je Sporazum predstavljao zametak jedne ideje uz podršku (u početku finansijsku) Građanskog pakta za jugoistočnu Europu, a kasnije i uz podršku sredstava Pakta za stabilnost te raznih fondacija. Dakako, moram spomenuti i podršku Vijeća Europe zato što je ta ideja podrazumijevala proširivanje tzv. međutolerancijskog trokuta između Tuzle, Novog Sada i Osijeka na ostale brojne gradove, što je postupno preraslo u tzv. četverokute, peterokute... Dakle, moram naglasiti, taj Sporazum nije značio načelnu suradnju gradova, nego promicanje pozitivnih vrijednosti i povezivanje udruga,

kulturnih ustanova, medija i mnogo čega ostalog iz svih tih gradova i, što je još važnije, iz različitih entiteta. Također moram reći da nije u svakom gradu to teklo jednako uspješno. Bilo je otpora, negdje nije ni uspjelo. U svakom slučaju, finale se dogodilo na spomenutoj konferenciji u Beogradu, i to veliko finale jer je na konferenciji sudjelovalo preko pedeset etnički mješovitih gradova!

Vidjeli smo u tome i mogućnost građanskog djelovanja, odnosno uspostavljanja stabilizacije "odozdo", "s terena", "s lica mjesta" jer smo to smatrali učinkovitijim, dubljim i sadržajnijim od onoga što su ministarstva potpisala o stabilizaciji.

Dakle, u predstavljanju ove povijesti afirmiranja jedne demokratske i humanističke vrijednosti, stječe se dojam da je Građanski pakt za jugoistočnu Europu ishodišna ideja, inicijativa i događaj koji su potaknuli cijeli, gore navedeni slijed?

Građanski pakt za jugoistočnu Europu je nastao 2001. godine, nakon što je naša gradska uprava primila poziv nekoliko međunarodnih udruga i ponajvećih nizozemskih fondacija za sudjelovanje na inicijativnom sastanku u Crnoj Gori. Mislim da smo gradonačelnik Zlatko Kramarić i moja malenkost bili među prvim dužnosnicima lokalne samouprave odavde koji su se odazvali jer smo u tom prijedlogu prepoznali pokušaj objedinjavanja lokalne samouprave i nevladinog sektora na jednom zadatku - promicanju vrijednosti Pakta za stabilnost. Vidjeli smo u tome i mogućnost građanskog djelovanja, odnosno uspostavljanja stabilizacije "odozdo", "s terena", "s lica mjesta" jer smo to smatrali učinkovitijim, dubljim i sadržajnijim od onoga što su ministarstva potpisala o stabilizaciji.

Međutim, unatoč svim spomenutim angažiranim procesima kojima su svoj doprinos evidentno dali i osječki predstavnici, nedavno se upravo u Osijeku, na službenom vijećanju gradskih vlasti, raspravljalo o tome hoće li Osječani biti prijatelji sa Subotičanima ili samo suradnici ili čak samo dobri susjedi koji stjecajem nužnih okolnosti žive jednih pored drugih?

To je samo još jedan dokaz u kojoj su mjeri potrebni takvi projekti kao što je Građanski pakt za jugoistočnu Europu, odnosno provedba Sporazuma o međuetničkoj toleranciji i suradnji. Kao primjer naveo bih još jedan događaj koji osobno doživljavam kao anegdota. Naime, kada smo svojedobno pripremali dokument Sporazuma o međuetničkoj toleranciji, jedna je grupa predstavnika predložila da se taj sporazum nazove Sporazum o međuetničkoj snošljivosti. Hoću reći, oba navedena primjera ne govore o problemu jezične igre, nego o problemu neshvaćanja. Takvi zagovornici ne shvaćaju naše susjedstvo i žrtve su negledanja preko plota! Štoviše, Subotica

je oduvijek bila multietnična, multikulturalna, multijezična... Za razliku od Hrvatske, u Subotici ćete naći službene natpise na tri jezika, tri pisma... To je bilo tako i u najgorim, najrepresivnijim razdobljima za takvu praksu!

Taj dio javnosti koji ima opterećeniji i negativniji odnos prema susjednim prostorima zbog konfliktnosti koja je vladala i traumatizirala tijekom (po)ratnih godina, s druge strane, ima vrlo afirmativan i gotovo bezrezervni odnos prema Europskoj uniji u želji za nerijetko potpunim i ravnopravnim integriranjem u europsku zajednicu. Koliko im je moguće pojasniti da jedno uvjetuje drugo, odnosno da prihvaćanje Subotice, Novog Sada ili Beograda omogućava ono što jedino žele?

Politička kratkovidnost može samo štetiti Hrvatskoj. Razumijem emotivnost u biranju tih izraza o kojima smo govorili, ali insistiranje da se na papiru službeno definira i potvrdi kako nas ne zanima što se događa i radi u Subotici je, nadam se, nešto što ne odgovara razmišljanju većine ostalih Osječana. Uostalom, Europska unija redovito, baš u svakom javnom istupu, govori o obvezi Hrvatske da bude čimbenik stabilnosti na ovim prostorima i promicatelj vrijednosti koje je Hrvatska usvojila ili treba usvojiti, ili je trebala usvojiti. Odnosno, možemo sada raspravljati koliko je uopće zadovoljavajuć stupanj usvojenosti tih potrebnih i sugeriranih vrijednosti u Hrvatskoj, ali je isto tako činjenica da Europska unija cijeni sve ono što je Hrvatska do sada učinila, što je na poslijetku i potvrđeno statusom kandidata Hrvatske za Europsku uniju. Na kraju krajeva, za Europsku uniju je nedopustivo da Europa prestaje na istočnim granicama Hrvatske, i stoga je zadatak Hrvatske da proširuje te granice!

Do sada smo uglavnom razgovarali o visokoj politici, dugoročnim ciljevima, općoj koristi, uvjetima opće konstelacije odnosa na ovim prostorima i u širem, europskom kontekstu. No, koja je korist u svemu tome za najobičnijeg građanina i kako će se to odraziti na kvalitetu njegova života?

Iz samog središta zbivanja mogu pouzdano tvrditi kako nije riječ o načelnom sporazumu suradnje gradova, nego nastojimo što više provoditi u djelo dokument koji promiče vrijednosti koje su potrebne ovim prostorima. I mogu reći da smo s velikim brojem gradova postigli kvalitetan odnos. To više nisu kurtoazne posjete i događaji koji bi se mogli nazvati marginalnom egzotikom, nego se u međuvremenu razvila i intenzivna gospodarska i kulturna suradnja, a o sportskoj suradnji da i ne govorimo. Primjerice, neosporiva je činjenica da se događaju sajmovi na kojima svi skupa sudjelujemo. Sve je to neka vrsta lanca u koji se gradovi uključuju u raznim aspektima. Posve je sigurno da je naš rad utjecao na događaj kao što je novosadski Exit. Osobno na sve to gledam kao na nešto normalno, kao na nešto što unapređuje kvalitetu građana svih generacija i iz raznih struktura. To nije suradnja samo zbog politike o kojoj smo govorili, nego zbog vrijednosti

koje svi gradovi imaju. I upravo je zato Osijek prihvatio ulogu člana u tom procesu.

Međutim, prema nekim informacijama, Osijek je ipak bio donekle sporiji u ispunjavanju svojih zadaća u razvijanju spominjanih vrijednosti i provedbi dokumenata koji su obvezivali na suradnju, toleranciju, normalizaciju, stabilnost..?

Da, bio je sporiji, ali zato što naši zakoni i propisi za lokalnu samoupravu nisu dopuštali dovoljan stupanj samostalnosti u djelovanju. Naš rad i angažman nerijetko je morao čekati suglasnost nadležnih ministarstava, ali sve je to pripadalo zakonodavstvu i pravnom sustavu koji je sada ipak iza nas i koji će još više biti iza nas, posebice kada ga posve zaboravimo nakon što se u potpunosti uskladimo s propisima Europske unije. Primjerice, baš na dan kada je svojedobno naše predstavništvo trebalo otići na potpisivanje jednoga dokumenta u Tuzli, dobili smo dopis Ministarstva pravosuđa da nismo ovlašteni potpisati dotični dokumenti. Nekoliko mjeseci kasnije, nakon što su doneseni novi propisi, pokazalo se da smo već tada bili u pravu.

Nije riječ o načelnom sporazumu suradnje gradova, nego nastojimo što više provoditi u djelo dokument koji promiče vrijednosti koje su potrebne ovim prostorima

Kada smo već spomenuli (ne)opravdanu sporost Osijeka, tko je od osječkih snaga u ovom procesu agilniji? Gradska uprava ili nevladin sektor?

Gradska uprava se uključila u ovaj proces jer smo Građanski pakt za jugoistočnu Europu doživjeli kao nešto vrlo važno, ali i zato što nam se spomenuti Pakt svidio kao osnova za ravnopravno partnerstvo lokalne samouprave i nevladinog sektora. Gradska uprava od prvog trenutka, i to ne govorim zbog demagoških razloga, želi u nevladinom sektoru dobiti partnera koji će svojim kritikama i potencijalima pomoći upravi da obavi svoj posao što je bolje moguće. Stoga nevladin sektor u šali nazivamo legalnim gerilskim grupama i poželjnim gradskim grupama za pritisak na upravu i njene odjele. Želimo imati partnera, ali i oporbu u nevladinom sektoru kako bi poduzimali što kvalitetnije poteze.

No, koji su Vaši osobni razlozi za toliki angažman? Koji Vam motivi pomažu da prevladate sve prepreke na koje nailaze tijekom ovog dugotrajnog puta?

Osnovni mi poticaj predstavlja osobno iskustvo. Osječanin sam koji je cijeli rat proveo u Osijeku. Potom sam dobio ponudu da kao predstavnik grada Osijeka postanem član Vladinog ureda za mirovnu reintegraciju. Upravo sam tijekom obnašanja te dužnosti shvatio koliko nam nedostaje dijaloga, međusobnog razumijevanja i boljeg poznavanja. Osim toga, uvjeren sam da je Osijek mjesto građanske kulture i mjesto u kojem je na vlasti građanska opcija.

Sporazum o međuetničkoj toleranciji

U Tuzli je 21. siječnja 2002. u Tuzli potpisan Sporazum o međuetničkoj toleranciji. Potpisali su ga gradonačelnici tri grada potpisnika iz triju susjednih država - SR Jugoslavije, Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske - Jasmin Imamović (predsjednik općine Tuzla), dr.sc. Zlatko Kramarić (gradonačelnik Osijeka) i Borislav Novaković (predsjednik Izvršnog veća grada Novi Sad), te predstavnici nevladinih organizacija - nositeljica projekta: Aleksandar Popov (Centar za regionalizam - Novi Sad), Vehid Šehić (Forum građana – Tuzla) i dr. sc. Milan Ivanović (Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek).

Cilj Sporazuma je regionalna suradnja građana, lokalnih ustanova i nevladinih organizacija te tijela lokalnih samouprava na očuvanju multikulturalnosti i povijesnih regionalnih identiteta, a time i stabilnosti i sigurnosti u regiji koja se temelji na povjerenju i suradnji.

Tijekom 2003. su članice Građanskog pakta – nevladine organizacije i gradske-općinske uprave iz više od 30 gradova iz osam zemalja Jugoistočne Europe prihvatile promovirati Sporazum kao model prekogranične suradnje.

U Beogradu je 6. srpnja 2004. stvorena mreža gradova iz Jugoistočne (i Srednje) Europe potpisnika Sporazuma (34 grada: Bač, Baja, Bajina Bašta, Banja Luka, Bar, Beograd, Bihać Brčko, Calafat, Csongrad, Herceg Novi, Indjija, Jimbolia, Kikinda, Kotor, Mostar, Novi Bečej, Novi Sad, Niš, Osijek, Preševo, Pula, Sarajevo, Senta Skoplje, Sofija, Srebrenica, Subotica, Szentes, Timisoara, Vidin, Vršac, Zaječar i Zrenjanin i više od 34 nevladinih organizacija iz tih gradova). Imenovan je i inicijativni odbor za osnivanje Asocijacije multikulturalnih gradova Jugoistočne Europe.

Ovaj je projekt svojim višegodišnjim naporima doprinio procesu izgradnje povjerenja i suočavanja s prošlošću. Skup je u Beogradu pozdravila predsjednica Skupštine grada Beograda, gospođa Krstanović, riječima: «Ovo nije onaj Beograd koji je bacao cvijeće na tenkove, ovo je Beograd koji je počašćen biti domaćinom ovoj inicijativi». Sporazum je potpisao i predsjednik općine Srebrenice uz riječi: «Naša misija za budućnost treba biti: NE RATU»

Branka Peurača

Medijacija: u kojim područjima, zašto, tko i kako?

Branka Peurača

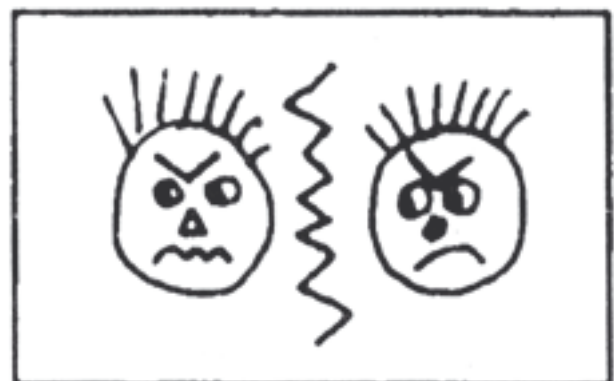
Medijatori pomažu sukobljenim stranama da identificiraju probleme i uzroke zabrinutosti svake strane. Na osnovi toga, isključivo kroz upotrebu komunikacijskih vještina, vode proces u kojem strane dalje generiraju i propituju razna moguća rješenja. Krajnji je cilj procesa da oni koji su uključeni u sukob razviju rješenje koje najbolje odgovara stvarnoj situaciji i koje je prihvatljivo objema stranama.

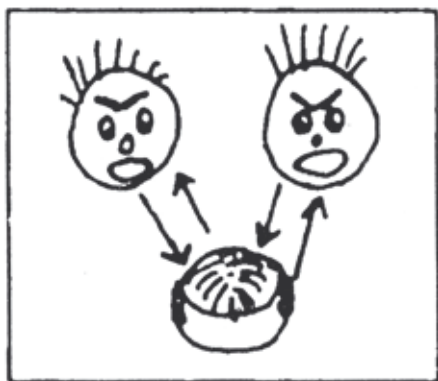
U mnogim se priručnicima o razrješavanju sukoba provlači priča o dvije djevojčice koje su se posvađale oko jedne naranče. Njih su dvije, naranča je samo jedna. Hoćemo li, oslanjajući se na autoritet odraslih, naranču dodijeliti onoj djevojčici koja ju je prva poželjela ili onoj koja ima bolje ocjene u školi? Na donošenje te odluke utjecalo bi isključivo naše osobno iskustvo i naše prosudbe o tome što je "prikladno" i "pravedno". Hoćemo li pokušati izbjeći situaciju u kojoj jedna djevojčica sigurno gubi, a druga sigurno dobiva tako što ćemo prerezati naranču kako bi svaka dobila jednak dio? Svaka će

nešto dobiti. No jesmo li sigurni da je takvo – kompromisno – rješenje najbolje moguće? Da smo se potrudili pitati svaku od djevojčica zbog čega im je važno da dobiju naranču, jedna bi mogla reći da želi iscijediti sok, a druga da želi koru upotrijebiti za kolač. Polovica naranče nije najbolje rješenje za njih dvije.

Zamislite tek koliko kompleksnih problema rješavamo oslanjajući se na vlastitu procjenu o tome što je dobro ili korisno ili pravedno! Ne pitamo strane u sukobu zbog čega im je nešto važno, što je uzrok njihovim snažnim emocijama, nego ih etiketiramo kao glupe, tvrdoglave, frustrirane, neobrazovane. Smatramo se nepristranima ako smo odlučili naranču raspoloviti, umjesto da je damo jednoj ili drugoj djevojčici. Na jednak način postupamo i pri kompleksnijim sukobima od kojih zavise ljudsko zdravlje i životi. Roditelji koji se u brakorazvodnoj parnici bore za djecu i prava posjećivanja ne komuniciraju međusobno, ne dogovaraju se zajednički nego svatko za sebe lobiraju i uvjeravaju sud da su oni u pravu. Odluku ne donose njih dvoje, već osoba koja će, saslušavši strane, procijeniti što je dobro, korisno i pravedno u njihovu slučaju. Shvatljivo je zašto prepuštanje odluke strancu izgleda kao izlaz kada se dvoje ljudi ne mogu dogovoriti. No kako bi bilo da im se pomogne da proces dogovaranja bude lakši? U trenutku koji je za obje strane bolan i stresan, medijatorica bi im pomogla da ostanu usredotočeni na problem, da se prestanu međusobno optuživati i da razmotre moguće opcije i izaberu najprihvatljiviju.

Odnosi u obitelji nisu jedini u kojima medijacija može pomoći da komunikacija bude bolja i da odluke koje se donesu budu kvalitetnije. Čitav javni sektor postoji zato da služi građanima. Često je zaposlenicima u njemu teško pomiriti raznolike

zahtjeve. Na primjer, početkom prosinca 2003. jedna je škola u Gorskom Kotaru odlučivala kamo će učitelji i učenici na izlet. Roditelji jednog razreda nisu željeli da djeca još jednom posjete izletišta na kojem su bila prošle godine. Učiteljica toga razreda je u zbornici lobirala za drugo mjesto. Ona i ravnatelj su se sukobili. Umiješao se suprug učiteljice, fizički je napao ravnatelja, a u novinskim člancima se nakon toga incidenta spominje otkaz za učiteljicu. Da je netko u zbornici predložio da učiteljica i ravnatelj pokušaju s medijacijom, možda njihov sukob ne bi eskalirao. U drugom segmentu javnog sektora, u zdravstvu, nezadovoljni pacijenti sele svoje kartone novim liječnicima, a da sa starima nisu propitali uzroke nezadovoljstva i moguće opcije. Pacijent tako gubi mogućnost da liječnik čuje povratnu informaciju za svoj rad i da nešto u njemu promijeni, a liječnik gubi pacijenta. Niti jedna strana ne dobiva.

Medijatori pomažu sukobljenim stranama da identificiraju probleme i uzroke zabrinutosti svake strane. Na osnovi toga, isključivo kroz upotrebu komunikacijskih vještina, vode proces u kojem strane dalje generiraju i propituju razna moguća rješenja. Krajnji je cilj procesa da oni koji su uključeni u sukob razviju rješenje koje najbolje odgovara stvarnoj situaciji i koje je prihvatljivo objema stranama.

Zadnjih godina građani su postali svjesni da je sudjelovanje u donošenju odluka njihova odgovornost. Kada procijene da im je učinjena nepravda, da institucije koje se trebaju brinuti o kvaliteti života u njihovim zajednicama to nisu učinile, organizirat će pritisak na državne službenike i javne prosvjede. Dok stanari u Splitu i Zagrebu blokiraju gradilišta u svojem susjedstvu, investitori se žale na gubitke za svaki dan kašnjenja gradnje, a gradske vlasti ponavljaju da su dozvole izdane u skladu sa zakonom. Nema komunikacije među njima i procesa koji bi im pomogao da se sa svojih početnih pozicija – “nećeš tu graditi”, “hoću tu graditi” te “gradnja je legalna” – pomaknu ka slušanju potreba drugih strana, ka razumijevanju njihovih interesa i da krenu od pregovaranja ka dogovaranju. Kada bi postojala uhodana medijatorska služba, to bi bilo mjesto na kojem bi se

otvorila pitanja o tome koji interesi leže iza početnih pozicija sukobljenih strana i propitale postojeće opcije.

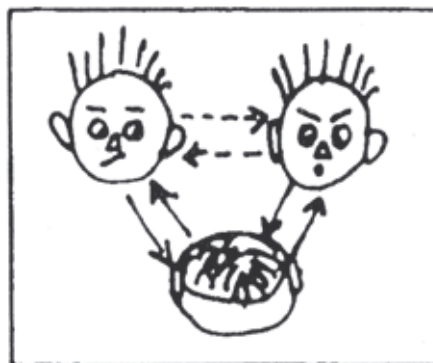
Uobičajeni načini rješavanja sukoba na poslu ovise isključivo o tome tko ima poziciju moći. Slabija strana prati oglase i traži drugi posao. Jača strana prijeti, prisiljava i u najgorem slučaju daje otkaz. Na novom poslu i s novim zaposlenicima isti će ljudi na jednak način komunicirati i na jednak način neće imati povratnu informaciju o svojem učinku na druge. Tvrtka će izgubiti osobu i njezino dragocjeno iskustvo, a s time i novac koji treba uložiti da bi se nova osoba uhodala i uvela u rutinu. Medijacijski postupak bi i nadređenima i podređenima pružio priliku da istraže kako je do nepodnošljive situacije došlo, koje su opcije moguće i koja je od njih najbolja.

Posljednji su primjer, no ne i najmanje važan, manjinske ili obespravljene grupe. Začeci medijacijske prakse u SAD sedamdesetih godina prošlog stoljeća nastali su upravo iz nastojanja da se takve grupe osnaže. Pokretači medijacije primijetili su kako su oni koji nemaju moć – ili ne znaju da je imaju – da utječu na poboljšanje svojeg položaja skloni međusobnom koškanju. Nerazriješeni osobni i organizacijski sukobi često ometaju suradnju aktivista građanskih inicijativa. Medijacija im može pomoći da ojačaju i svoju energiju usmjere na stvari od općeg dobra.

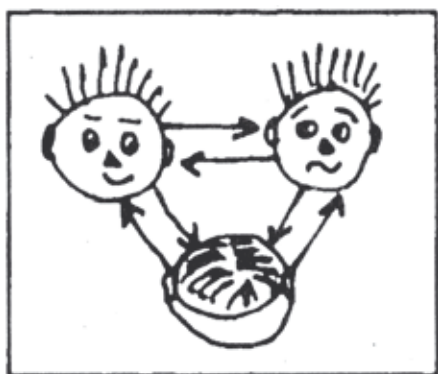
Ljudi dobrovoljno pristaju na medijaciju jer su rješenja koja iznađu same strane u sukobu kvalitetnija i održivija od onih nametnutih izvana, a sukob koji je riješen neće biti podloga za bujanje novih nesuglasica

Medijator nema na raspolaganju sredstva prisile prije, tijekom ili nakon medijacijskog procesa. Ne nagovara strane na sudjelovanje, nema moć da ih silom dovuče za isti stol i ne duri se ako jedna od njih tijekom medijacije zaključie da će svoje interese lakše ostvariti na neki drugi način. Ukoliko je slučaj medijatoru/ici uputio sudac, postignuti dogovor ima snagu sudske presude, s jednakim posljedicama u slučaju neizvršenja. Ako medijacija nije vezana uz sudski postupak, medijator/ica čak nema niti mogućnost da sukobljene strane koje se ne mogu dogovoriti vrati na milost i nemilost sucu.

Jedino “zastrašivanje” koje može upotrijebiti jest propitivanje strana u sukobu o onome što im preostaje, ukoliko one

same ne dogovore rješenje uz medijatorovu pomoć. Jedna od mogućnosti je povratak u sukob, bez ikakva rješenja. Susjedi koji su se svađali oko parkiranja pred ulazom u dvorište mogu otići iz medijacijskog centra i nastaviti se svakodnevno nadmudrivati kao i prije. Druga je mogućnost prepustiti iznalaženje rješenja sudskom aparatu. Vlasnik stana nezadovoljan kvalitetom izvedenih radova u kupaonici može tužiti izvođača. Ne dogovoriti se ili prepustiti odluku nekome drugome može izgledati kao prihvatljivo rješenje, pogotovo u situacijama kada nas je sukob toliko iscrpio da jedino želimo maknuti se što prije i ne razmišljati više o tome. Zbog čega onda ljudi bez ikakve prisile dobrovoljno pristaju na medijaciju i zajedničko traženje rješenja s drugom stranom?

Prvo, ljudi iz iskustva znaju da sukobi koji ostaju nerazriješeni imaju neugodnu osobinu da poput pijavice na sebe privlače druge sukobe. Malene stvari, kao što je glasna glazba ili ostavljanje vreća za smeće na hodniku zgrade, mogu prerasti u tjeranje inata u drugim, ozbiljnijim stvarima. Svi znaju kakve pakosti susjedi mogu smisliti jedni drugima.

Drugo, početne sitne nesuglasice često prerastaju u sukob jer pravi uzroci ostaju skriveni, čak i samim stranama u sukobu. Ako nema komunikacije usmjerene identifikaciji tih uzroka, ako strane u sukobu ne dobiju priliku da propitaju te potrebe i interese te da u skladu s njima promisle o mogućim opcijama, odluka o rješenju zasnivat će se samo na njihovim početnim pozicijama, na onome što i jedna i druga strana izjave da žele. Suci posjeduju stručna pravnička znanja, no pravi eksperti za određeni sukob i za iznalaženje najboljeg rješenja upravo su sukobljene strane. One znaju najviše o kontekstu u kojem se sukob dogodio te o stvarnim potrebama i interesima. Bit će kreativniji – jer ih vlastiti ulog čini motiviranijima nego što to treće osobe mogu biti – i najbolje će znati kakvo će rješenje u najvećoj mjeri zadovoljiti interese obje strane.

I treće, najvažnije: ljudi su skloniji podržati ono što su sami stvorili. Iskustvo sudjelovanja u medijacijskom procesu, ma koliko katkad bilo bolno, sukobljenim će stranama biti stalno podsjećanje na ono što se čulo od druge strane, na opcije koje su strane zajednički razmotrile i na razloge zbog kojih su se suglasile da dogovor glasi baš tako i nikako drukčije. Stoga

će dogovoreno provoditi sa sviješću o tome kako je dogovor nastao i s uvidom u razloge zbog kojih su pristali na tu odluku. Netko sa strane, tko nije sudjelovao u sukobu i tko neće sudjelovati u provedbi dogovora, može tek prijetnjom kaznom ili prisilom osigurati suradnju obje strane. Ljudi koji su se sami dogovorili preuzeli su odgovornost za daljnje korake.

Kvaliteta osoba koje se bave medijacijom zasniva se na komunikacijskim vještinama, sposobnosti analize sukoba i osobnim stavovima prema sukobu i radu na njemu. Uspješni medijatori i medijatorice završili su različite razine obrazovanja i pripadnici su različitih profesija

Medijacija je u Hrvatsku ušla ranih devedesetih. Tada su aktivistice ženskih i mirovnih inicijativa prepoznale medijacijske vještine kao oruđe koje se može koristiti u radu u sredinama stradalima u ratu. Stečene vještine korištene su većinom u neformalnoj medijaciji, kada strane u sukobu nisu znale kako se zove taj postupak u kojem im netko pomaže da razgovaraju s drugom stranom. Ljudi koji željeli učiti i primjenjivati medijaciju bavili su se u prvom redu nekim drugim područjima: zagovaranjem društvenih promjena, zaštitom i promocijom ljudskih prava, izgradnjom mira, psihološkom pomoći te osnaživanjem i podrškom marginaliziranima. One koje su do četiri popodne radili na organizaciji javnog protesta, u pet su već bile medijatorice u sukobu liderica dviju ženskih organizacija. Ljudi koji su svladali medijacijske vještine imali su druga zanimanja, stoga je u našoj zemlji granica između medijacije i ovdje spomenutih drugih područja malo nejasnija nego u sredinama u kojima su jedni ljudi medijatori, a drugi aktivisti.

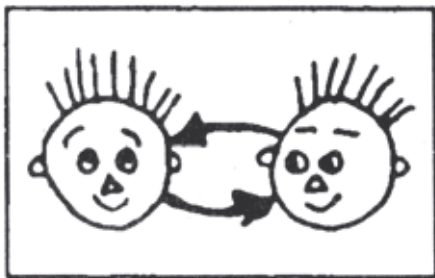
Ljudi dobrovoljno pristaju na medijaciju jer su rješenja koja iznađu same strane u sukobu kvalitetnija i održivija od onih nametnutih izvana, a sukob koji je riješen neće biti podloga za bujanje novih nesuglasica.

Zadnjih godina su korisnost medijacije prepoznali ljudi koji se bave radnim sporovima, tako da su većinom pravници polazili dodatnu obuku iz medijacije u organizaciji nekoliko vladinih i gospodarskih institucija. Te su institucije procijenile da će medijatorima poznavanje radnog prava biti prednost. To nipošto ne znači da medijatori moraju biti pravnici... ili aktivistice... ili psiholozi... ili socijalne radnice. Nego tko onda? Neki i neke od njih, i mnogi drugi i druge. Iako pripadnost određenom zanimanju može biti prednost zbog poznavanja konteksta u kojem se neki od sukoba odvijaju, dobrog medijatora ili medijatoricu čine vještine a ne profesija ili sredina iz koje dolazi.

Dobri medijatori su oni koji se mogu suzdržati od prosuđivanja tko je kriv za nastalu situaciju i koga treba kazniti; što je dobro, a što loše rješenje za svaku sukobljenu stranu. Dobri medijatori

odustaju od suosjećanja sa slabijom stranom u sukobu i od pravedničkog gnjeva prema jačoj. Dobri medijatori vjeruju da strane same trebaju preuzeti odgovornost za iznalaženje najboljeg rješenja i djeluju u dobroj vjeri prema svim stranama u sukobu. Dobri medijatori uče jedni od drugih i uočavaju vlastite propuste u procesu kako bi idući put bili bolji. Dobri medijatori znaju da daju najbolje od sebe.

Razvoj medijacijskih službi u svijetu se zasnivao, s jedne strane, na potrebama i stavovima u zajednicama ili u sektorima u

kojima su djelovali, a s druge, na ljudskim resursima pokretača medijacije i vrednotama koje su oni promovirali. Medijacija će u Hrvatskoj biti uspješna jedino ako se bude razvijala u skladu i na osnovi potreba zajednica i potencijala ljudi koji je budu gradili. Stoga je procjena potreba, kao ona što je u tijeku u Belom Manastiru, neizostavan korak prije svakog daljnjeg planiranja.

U Sjevernoj Americi i u Zapadnoj Europi medijacijski servisi su uhodani i prepoznati u lokalnim zajednicama kao institucije koje mogu pomoći građanima i institucijama da dogovorom riješe svoje sporove. Ti su se servisi razvijali polako i prolazili su različite razvojne stupnjeve. Njihov se razvoj zasnivao, s jedne strane, na potrebama i stavovima u zajednicama ili u sektorima u kojima su djelovali, a s druge, na ljudskim resursima pokretača medijacije vrednotama koje su oni promovirali.

Medijatori i medijatorice nipošto nisu homogena grupa: neki od medijacije žive, a neki volontiranjem pridonose svojoj zajednici. Nekima je bitan postotak postignutih dogovora u ukupnom broju započetih medijacijskih procesa, a drugima osnaživanje svih koji prođu kroz medijacijske procese koje vode. Neki se zalažu za direktivan pristup u kojem medijator spominje moguće opcije kojih se strane u sukobu nisu sjetile, dok to drugi smatraju odustajanjem od medijacije i obesnaživanjem strana u sukobu. Nemoguće bi bilo izabrati jedan između pristupa i uvesti ga kao gotov proizvod u našu sredinu.

Iako nam sve lekcije naučene u drugim krajevima svijeta mogu koristiti u bržem iznalaženju najboljih načina za primjenu medijacijskih vještina kod nas, uspostavljanje medijacijskih servisa u Hrvatskoj bit će uspješno jedino ako se njihovo planiranje i djelovanje bude zasnivalo na potrebama i stavovima u zajednicama. Stoga je prvi korak pri propitivanju najboljeg načina za djelovanje putem medijacije procjena zajednica u

kojima se razmišlja o uspostavi medijacijskih servisa.

Ove su jeseni u Belom Manastiru aktivistice Vesna Boras, Vesna Lierman i Sonja Stanić pokušale saznati što njihovi sumještani i sumještanke smatraju sukobima, kako ih rješavaju i kako bi ih željeli riješiti kada bi imali mogućnost. U kratkim intervjuima ispitale su ukupno trideset osoba, od onih koji rade u javnom sektoru (lokalnoj samoupravi, MUP-u i školama) do građana različitih po zanimanju, socijalnom statusu i nacionalnoj pripadnosti. Cilj je ankete bio prikupiti podatke koji mogu pomoći u procjeni spremnosti zajednice da prihvati i koristi medijaciju kao postupak za razrješavanje sporova.

Većina ispitanika sukobom smatra fizički obračun, glasnu svađu i sukob interesa, a neki od njih su istakli i međunacionalne sukobe kao posebnu kategoriju sukoba koje prepoznaju u svojoj okolini. Pokazalo se da razlikuju otvorene i prikrivene sukobe. Vlastite sukobe većinom razrješavaju razgovorom ili obraćanjem za pomoć nadređenima. Ispitanici su svoje zadovoljstvo tim načinom najčešće iskazivali kao: donekle sam zadovoljan/zadovoljna, osim pripadnika manjina koji su se najčešće opisivali nezadovoljnima načinima na koje razrješavaju svoje sukobe. Ispitanici koji rade u školama su kao razlog zbog kojeg ne mogu riješiti neke sukobe navodili neosposobljenost za komunikaciju, a ostali su krivnju vidjeli u drugoj strani.

Kvaliteta osoba koje se bave medijacijom zasniva se na komunikacijskim vještinama, sposobnosti analize sukoba i osobnim stavovima prema sukobu i radu na njemu. Uspješni medijatori i medijatorice završili su različite razine obrazovanja i pripadnici su različitih profesija.

Ispitanici u pravilu ističu da bi svoje sukobe željeli riješiti razgovorom sa svim sukobljenim stranama uz pomoć treće nepristrane osobe. No mnogi tu osobu vide u liku nadređenog koji će saslušati obje strane i presuditi.

Još je prerano predviđati na koji se način može ustrojiti medijacijska služba u mjestu kao što je Beli Manastir. Mnogo je čimbenika koji će utjecati na planiranje i izvedbu projekta: od brojnosti, predanosti, upornosti i kreativnosti ljudi koji ga žele pokrenuti, do podrške lokalnih institucija i samih građana. No iz ankete je vidljivo da građani Belog Manastira žele sukobe razrješavati razgovorom uz pomoć treće neutralne osobe i da im nedostaje informacija o prednostima medijacijskog procesa u kojem nitko ne presuđuje, nego strane dolaze same do rješenja. Ovaj tekst je pisan s namjerom da ta informacija dođe do njih.

Corinne Bloch

U školskim dvorištima Osijeka mališani grade mir sutrašnjice

Između 7 i 10 godina im je, ali za njih umijeće medijacije više nema tajni. Svakog petka pomažu svojim prijateljima pronaći mirna rješenja njihovih svađa. Ovim projektom pokrenutim 2003.godine u dvjema školama u Osijeku, Centar za mir-Osijek sudjeluje u izgradnji društva koje će moći rješavati svoje sporove dijalogom, a ne nasiljem.

Mali medijatori

Petra izgleda vrlo ozbiljno. Smrknutih obrva, ruku prekrizhenih na stolu, sa svih svojih deset godina, pažljivo sluša izlaganje spora dviju djevojčica iste dobi. Pri svakom upletanju, djevojčica daje ritam svojim rečenicama udarajući dlanom po stolu, ne bi li im dala na težini....

Kao odrasli u televizijskim raspravama. Na leđima njezine majice, dvije riječi, otisnute crnim slovima, ne ostavljaju mjesta sumnji o njezinoj novoj odgovornosti u okviru škole: vjerujte medijatorima. Dvije male crne riječi na bijeloj majici, ali opsežan projekt izgradnje mira.

Jer unatoč svojih tri pedlja visine, Petra danas, u petak, doživljava svoje prvo iskustvo medijatora u jednoj mračnoj stvari zavade dviju djevojčica. Uloga koju ne shvaća olako: "Mislim da ćemo iznaći rješenje, ali potrebno je još vremena i nekoliko sastanaka", povjerava nam ozbiljnim tonom. Razlozi

konflikta između dvije djevojčice? Nemoguće ih je saznati; to je tajna. Petra, kao i svi ostali medijatori škole OŠ Vijenac u Osijeku, zaklela se na poštovanje povjerljivosti sporova koje vodi. Prava profesionalka!

Profesionalka, gotovo da i jest. Naime, u cilju što boljeg preuzimanja odgovornosti, Petra je prošla - sa četrdesetero druge djece u dobi između 7 i 10 godina - priznatu obuku u trajanju od 32 sata tijekom šest mjeseci. Za nju, kao i za njezine male kolege, dijalog, komunikacija i medijacija nisu samo prazne riječi.

Medijator: dječja igra

Projekt Sukob kao prilika koji je pokrenuo 2003.godine Centar za mir, nenasilje i ljudska prava iz Osijeka, u dvije osnovne škole u gradu, ima za cilj naučiti djecu boljoj komunikaciji i rješavanju njihovih problema, primjenjujući umijeće dijaloga umjesto zakona ulice. Preventivan rad. Nakon više od jedne decenije ulaganja napora na ponovnom uspostavljanju dijaloga između različitih lokalnih etničkih skupina i stvaranja potrebnih uvjeta za razvoj civilnog društva, Centar za mir nastavlja danas s radom, ovim projektom, na izgradnji jednog odgovornog društva koje je u stanju rješavati sporove pregovaranjem umjesto nasiljem.

Sličan projekt proveden je 2001.god u Okučanima, jednom selu u Slavoniji, u poslijeratnom kontekstu izuzetne napetosti, a na zamolbu ravnateljice jedne škole koja je bila suočena s izuzetno naglašenom klimom nasilja. Ocjena postignutih rezultata i otvaranje kluba za medijaciju u školi pokazali su se uspješnima uz pomoć ovakvog načina rada gdje djeca uče rješavati svoje probleme među sebi ravnima.

Jer djeca brzo nauče, čak vrlo brzo, stvari za koje su odraslima potrebne ponekad i godine da bi ih razumjeli. Toga dana, za medijacijskim stolom u OŠ Vijenac u Osijeku, sva su djeca medijatori došla riješiti jedan problem; igraju igru s istom ozbiljnošću i istom lakoćom kao Petra. Poštovanje pravila, koja su izvješena u dnu razreda, je osnova za pravilno odvijanje procesa: bez prijetnji, bez uvredljivih ili suvišnih riječi, samo mirno iznošenje činjenica i emocija. Svi su to jako dobro razumjeli. Čak su se i dvije zavađene djevojčice posebno trudile ne upadati jedna drugoj u riječ, ne propuštajući pri

tome da svoje rečenice započnu sa: mislim da ... kako bi izbjegle izravne optužbe i suviše žučnu raspravu. Nakon sat vremena u ovakvom ritmu, i one izgledaju zadovoljne obavljenim poslom pod vodstvom Petre i Ivane, njezine kolegice, mali medijatori uvijek rade udvoje. " Uspjeli

se osjećaju: oni ostaju nijemi, ne nalazeći riječi kao odgovor na to pitanje", žali se Zehra Delić." Svrha ovog projekta je pomoći im u nalaženju izraza za njihove emocije, objasniti im da je opravdano osjećati ih i uputiti ih na način kako ih jednostavno izraziti."

Mališani na otvorenju kluba

smo raspravljati bez nerviranja", objašnjavaju one." Sada znamo što misli i osjeća ona druga, to je početak. Odlučile smo ponovo doći sljedeći tjedan kako bismo iznašle rješenje našeg problema." Naime, one dragovoljno priznaju da im je dosta tih svađa koje im, u biti, zagorčavaju život.

Izraziti se bez udaranja

U zemlji u kojoj je mržnja žilava kao korov i gdje čak i odrasli imaju poteškoće u izražavanju svojih osjećaja, zašto ne reći da je ovo prava mala revolucija. "Kod nas u Hrvatskoj ne postoji tradicija dijaloga i pregovaranja, udaranje je još uvijek vrlo često jedini način izražavanja bijesa", objašnjava Zehra Delić, jedna od odgovornih nastavnica projekta. Primjer? "Sjećam se da sam jedan dan ušla ljuta u razred i to sasvim mirno rekla učenicima. Neću nikada zaboraviti njihova zaprepaštena lica: bila sam nezadovoljna, a nisam vikala. Za njih tu nešto nije bilo u redu! Svi su me gledali zapanjeni otkrićem da je moguće biti bijesan i ne vrištati, ne udarati - kako to još uvijek rade neki roditelji. A djeca oponašaju način na koji odrasli izražavaju negativne emocije. Poput njih, ni oni to ne znaju činiti bez upotrebe sile. Još gore, neki čak nisu u stanju opisati riječima ono što osjećaju. Pokušajte! Pitajte ih iskreno kako su, kako

Zbog toga je, kao pripremu terena za buduće medijatore, Centar za mir organizirao 2003. godine, jednom mjesečno, sedam radionica namijenjenih svim učenicima u dobi od 9 i 10 godina, u dvije osnovne škole u kojima je ovaj projekt uveden. Cilj: naučiti ih izraziti osjećaje i zatražiti pomoć ukoliko im je potrebna. "Nakon pilot-projekta u Okučanima, shvatili smo koliko je važno okruženje u koje se djeca medijatori vraćaju nakon radionica. Zato smo, osim paralelnog rada s roditeljima i nastavnicima, odabrali škole u kojima rade nastavnice koje su već educirane medijatorice i koje imaju iskustva takvog rada s djecom te zato mogu biti velika podrška i učenicima i cijelom školskom kolektivu. U istom duhu, odlučili smo obučiti mlađu djecu od one u Okučanima jer se pokazalo da su manja djeca još u fazi prilagođavanja na načine ophođenja sa sukobom. Još jedna prednost uvođenja rada s malima je i više vremena za usvajanje takvog ponašanja tijekom idućih godina njihova boravka u školi. Time je i očekivani utjecaj učenika medijatora na svoju školsku sredinu veći." objašnjava Sonja Stanić koja radi na projektu za Centar.

VERUJTE MEDIJATORIMA!

Nada za budućnost

Danas im je između 7 i 10 godina, no oni su društvo sutrašnjice. Kroz nekoliko godina Hrvatska će pripadati njima, oni će stvarati pravila, običaje, navike i vrijednosti. Na njima će biti da se okušaju u ne lakom umijeću demokracije, uzajamnog poštivanja i složnosti. Stoga je bolje početi što prije.

Iznenadujuća lakoća razumijevanja problema i njihov entuzijazam pružaju, uostalom, jednu lijepu životnu lekciju. Jer mladi ispitanici, medijatori OŠ Vijenac, vrlo su ponosni na svoju novu funkciju. Super uloga, ali ne i lagana, objašnjavaju, posebice kada je dobar prijatelj upleten u slučaj. S jedanaest godina, Kruno je imao takvo iskustvo." Moj prijatelj mi je prigovorio da sam stao na stranu protiv njega, ali to nije istina", tvrdi on. "Ja sam se usredotočio na problem, a ne na osobe i ostao sam nepristran, kao što su nas naučili."

Drugi već nastupaju u obiteljskom krugu gdje rješavaju konflikte među svojom braćom i sestrama, povjerava jedan roditelj. Jedna druga mala djevojčica, želeći pod svaku cijenu uvesti mir, primila je udarce pokušavši prekinuti tuču!

Selekcijom na bazi upitnika, medijatori su bili odabrani zato što ne vole svađu ili zato što znaju ostati mirni u svakoj prigodi – tako barem oni misle. "Ali mi smo djeca kao i sva druga, ni mi nismo savršeni", potvrđuje Anita. "Ja već više godina imam problema s jednom djevojčicom, ali ona ne želi o tome raspravljati." U takvom se slučaju ništa ne može. Pravila medijacije su stroga: medijacija je moguća samo u slučaju kada ju obje strane u sukobu prihvaćaju. Kada ju jedna od strana odbije, mali medijatori postaju nemoćni. Dakle, jedan se dio njihovog posla sastoji u tome da uvjere svoje prijatelje u prednosti mirnog rješenja. Obučeni u svoje majice vjerujte medijatorima oni rade kako najbolje umiju. I često to uspijeva!

Slučaj s kišobranom

"To uspijeva čak vrlo dobro", ponovno tvrdi Zehra Delić koja već godinama primjenjuje medijaciju sa svojim učenicima. "Bilo mi je već dosta svih tih dignutih ruku nakon svakog odmora, koje žele nešto novo prijaviti. Bila sam njihov sudac i to mi nije odgovaralo. Nakon rata sam sudjelovala na jednoj radionici za odrasle i počela primjenjivati te metode u razredu. Od tada, svakog jutra ostavljam djeci 20 minuta da iznesu svoje probleme i da ih zajedno riješe. Protivno onome što misle neki moji kolege, to nije izgubljeno vrijeme. Nakon toga učenici rade bolje i brže. Evo, prije samo nekoliko dana, bio je red na Klari da iznese svoje pritužbe. Netko joj je, stavši na njega, slomio kišobran. Tko? Sjedeći u krugu, cijeli je razred slušao Klaru koja je mirno, s tugom iznosila svoje vrlo jasne zahtjeve: "Želim da mi onaj koji je to učinio, kupi novi kišobran". Nakon rasprave, pokazalo se da ima više krivaca među dječacima koji su trčali po razredu kada se incident dogodio. Krivci su predložili da za jednički kupe novi kišobran; Klara je i sama pristala sudjelovati u troškovima, priznajući da možda nije odložila svoj kišobran na dobro mjesto. Nakon toga, nastava je mogla početi u dobrom raspoloženju..." Vidim da za vrijeme odmora, kada imaju neke probleme između sebe, oni ih spontano nastavljaju rješavati na isti ovakav način", zaključuje Zehra Delić. "U njihovim godinama već su shvatili da je život tako puno ugodniji." Zar je već danas u školskim dvorištima počela nicati harmonija sutrašnjice?

Prevela: Branka Semialjac

Prvi priručnik za Priručnik za mirno rješavanje sukoba

Priručnik « Medijacija – Posredovanje u sukobima za uporne» autorica Branke Peurače i Vesne Teršelič, premijerno je predstavljen u prostorijama izdavača, Centra za mir – Osijek

Autorice su u knjigu pretočile dugogodišnje iskustvo aktivistica i aktivista Centra za mir Osijek te Antiratne kampanje Hrvatske u posredovanju pri sukobima nastalim kao posljedica ratnih zbivanja u Slavoniji. Autentičnim su iskustvima uokvirile i ilustrirale model dogovornog rješavanja sukoba uz pomoć treće neutralne strane (medijatora). Prikazale su proces medijacije, vještine i kvalitete medijatora, vrste sukoba koje su pogodne za medijaciju, vrste medijacija (učenička medijacija, medijacija u zajednici, izvansudska nagodba, zakonodavni okvir) te etički kodeks medijatora. Priručnik je sastavljen iz nekoliko poglavlja s teorijskim i praktičnim dijelom i sadrži poglavlja «Pristup sukobu», «Opis pojma medijacije», «Medijacijski proces, vještine i sposobnosti», «Kontekst medijacije», «Senzibilizacija za medijaciju»... Priručnik će biti koristan trenerima i trenericama za medijaciju jer sadrži i praktične primjere koji se mogu koristiti u treninzima - dijelom je i nastao nakon treninga koje su autorice priručnika provele za desetak lokalnih trenera za medijaciju.

Centar za mir-Osijek susretište je medijatora na našem području. Još se od 1992. godine njegovi aktivisti i mirovni radnici za djelovanje, pripremaju obukom iz vještina komunikacije i upravljanja sukobom (uključujući medijaciju).

U zadnjih se nekoliko godina intenzivno radilo na senzibilizaciji građanstva za korištenje mogućnosti koje pruža medijacija. Tako je Centar za mir proveo niz treninga za medijatore (učenike, nastavnike i građane) te treninge za policijske, sudske i druge službenike.

Medijacija polako, ali sigurno ulazi u praksu. Donošenjem zakona stvorene su i institucionalne pretpostavke za korištenje medijacije u postupcima izvansudske nagodbe, što će biti posebice korisno u rješavanju gospodarskih sporova.

Kako je knjigu predstavljao dr. Ladislav Bognar, opisao je slučajeve posredovanja u kojima je sudjelovao tijekom rata u Hrvatskoj te iskustva u vrijeme obavljanja funkcije župana kada se susretao s građanima i njihovim problemima. «Autorice su se ozbiljno prihvale posla pa je priručnik prekretnica postojećih iskustava, dakle onoga što je na tom području već napravljeno te onoga što slijedi i što nas očekuje» – rekao je između ostaloga Ladislav Bognar.

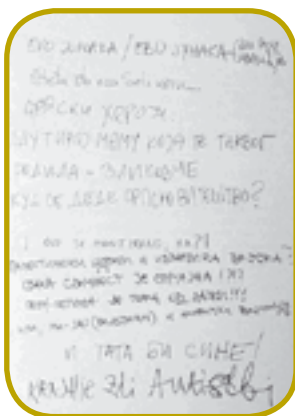
Medijacija je proces u kojemu je vidljivo što je to mirovni rad.

Katarina Kruhonja

“VIVISECT”

Kulturni projekti u suočavanju s odgovornošću za ratne zločine

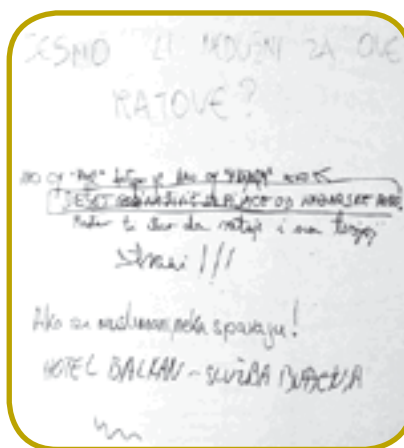
Vijeće mladih, gradskog poglavarstva grada Osijeka, organiziralo je medijsko predstavljanje kratkog dokumentarnog filma i pratećeg književnog materijala *Vivisect*, projekta novosadske ženske organizacije *Vovođanka*. Autorica projekta, Marija Gajicki, u petnaestominutnom dokumentarnom filmu i knjizi bilježi reakcije i komentare novosadske publike na izložbu ratnih fotografija američkog fotografa Rona Haviva.

Izložba fotografija ratnih stradanja u Hrvatskoj, Bosni i Kosovu izazvala je zanimanje publike i u Zagrebu i Sarajevu, ali su reakcije u nekoliko srpskih gradova bile tako burne da je u nekim izložba bila zatvorena, a u nekima spriječena. To je potaknulo članice regionalne ženske mreže, *Vovođanka*, da na poseban način pripreme izložbu u Novom Sadu i o njoj snime dokumentarni film. Fotografije su postavljene bez potpisa o tome gdje su i kada napravljene, a uz svaku su fotografiju postavljeni prazni plakatni papiri kako bi posjetitelji mogli na njih napisati svoje komentare. Gradska je uprava Novog Sada podržala izložbu, a policija ju je osiguravala. U deset dana izložbu je pogledalo oko 5000 posjetitelja.

Film i knjiga o toj izložbi potresno su svjedočanstvo: svjedočanstvo o suočavanju ljudi s prošalošću. Veliki dio posjetitelja ogorčen je i bijesan. Fotografije iščitavaju kao optužbu za ratne zločine i tendenciozno ocmijavanje Srba kao najvećih krivaca za rat na ovim prostorima, identificirajući

se do te mjere da koriste formulaciju *naši zločini* («zašto prikazuju samo naše zločine?»). Govor mržnje u mnogim je komentarima zapanjujući jer se, ipak, radi o 2002. godini. Istovremeno, kamera bilježi i tugu i žaljenje zbog svega što se u ratu dogodilo i zgražanje nad opravdavanjem i negiranjem zločina. Obje su reakcije potvrda autorici o mogućnostima koje jedan ovakav kulturni projekt može imati u procesima pacifikacije i demokratizacije u Srbiji (i šire u regiji) jer ničija povijest nije jednodimenzionalna.

Centar za mir - Osijek

- jedan od 10 partnera za održivost NVO sektora

Partneri za održivost NVO sektora je dio trogodišnjeg programa Potpore hrvatskim nevladinim organizacijama (CroNGO), koji provodi AED (Academy of Educational Development), a financiran je od strane Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID).

Kroz program je krajem 2002. godine okupljeno 10 iskusnih i priznatih udruga koje predstavljaju različite podsektore udruga diljem Hrvatske. Izabrane su putem natječaja kako bi provodili dvogodišnji projekt koji se sastoji od tri osnovne komponente:

- podrška održivom razvoju osnovne djelatnosti (programa) organizacije iz, za organizaciju, specifičnog polja djelovanja (u našem slučaju za područje izgradnje mira)
- aktivnosti koje izravno pomažu razvoj nevladinog sektora u cjelini
- razvoj kapaciteta organizacije.

Početak rujna ove godine počinjemo dvogodišnji program edukacije medijatora/ica i otvaranja prvih medijacijskih centara u Osijeku, Belom Manastiru i Vukovaru.

Centar za mir - Osijek, u sklopu tog programa, privodi kraju projekt koji sadržava sve tri gore navedene komponente. Osim dijela koji se odnosi na organizacijski razvoj Centra za mir, razvijamo *Edukacijsku kuću Centra za mir* te pokrećemo osnivanje *Zaklade lokalne zajednice* za koju se nadamo da će značajno doprinijeti održivosti nevladinog sektora u našoj regiji.

Edukacijska kuća

Ideju Edukacijske kuće razvijamo već više od 5 godina. Ona nije samo mjesto i objekt, već predstavlja sva znanja i iskustva koje smo stekli radeći sve ove godine na izgradnji mira - s ljudima i na samima sebi, pretočena u ključne edukacijske programe kojima svoja iskustva i uvide želimo podijeliti s drugima.

Svi napredni obrazovni programi koje razvijamo kroz projekt temelje se na iskustvu koje smo stekli osnovnim programima, a uključuju priručnike, treninge za trenere, praksu i mentorstvo novih trenera. Tijekom 2003. radili smo na razvoju edukacijskih paketa i provođenju dvanaestodnevnih treninga za trenere za teme *Volonteri u izgradnji mira i zajednice* i *Medijacija u zajednici*, a tijekom 2004. godine za teme *Nenasilje te Trauma i samopomoć za veterane rata*.

Edukacijska kuća nastoji podržati i unaprijediti status trenera/ica. Sudjelovali smo u izradi dokumenta *Etičkog kodeksa trenera* i postavili smo na našu web-stranicu sve dokumente za koje mislimo da bi mogli biti od koristi novim trenerima, a koje mi upotrebljavamo kao interne smjernice te smo izradili bazu trenera/ica u koju se možete upisati, a čime će vaši podaci biti dostupni svim udrugama s kojima surađujemo i svima ostalima koji od nas zatraže podatke (bilo po područjima ili trenerskom iskustvu).

Osim za edukaciju građana i trenera, svoja znanja koristimo i za djelovanje u zajednici. Tako, primjerice, početkom rujna ove godine počinjemo dvogodišnji program edukacije medijatora/ica i otvaranja prvih medijacijskih centara u Osijeku, Belom Manastiru i Vukovaru gdje će svi građani moći zatražiti pomoć pri rješavanju sukoba. Pokušat ćemo povezati policajce u zajednici s medijacijskim centrima kako bi policajci mogli uputiti građane na medijaciju i objasniti im što to u praksi znači. Također ćemo pokušati povezati suce i policiju sa stručnjacima koji će raditi izvansudsku nagodbu te omogućiti da zajedno razviju procedure i kriterije za upućivanje slučajeva na izvansudsku nagodbu i medijacijske centre.

Zašto medijacija? Kultura nenasilja i dijaloga, koju svi želimo, neizostavno zahtjeva jačanje sposobnosti pojedinaca i zajednice za upravljanjem sukobima i učinkovitom komunikacijom. Medijacija je jedna od metoda kreativnog upravljanja sukobima, a označava dogovorno rješavanje sukoba uz posredovanje treće neutralne strane.

Edukacijska kuća, kao objekt, zamišljena je kao *društveni otok* - najbolje mjesto učenja, gdje se svi mogu osjećati dovoljno zaštićeni od svakodnevnih obveza, pritisaka i obrazaca ponašanja, ali i dovoljno slobodni istraživati nove putove i koncepte; mjesto koje odiše spokojem, smješteno u prirodi, koja nas vraća nama samima; mjesto koje u isto vrijeme budi u nama i svijest o beskrajnim mogućnostima i izazovima. Od općine Čaglin smo u tu svrhu dobili na korištenje školu u Latinovcu na 30 godina zajedno s partnerskom organizacijom Eko-centrom Latinovac. Na obnovi škole će se intenzivno raditi sljedećih nekoliko mjeseci.

Najteži i najodgovorniji dio djelovanja je doista živjeti ono za što se zalažemo, temeljiti sve svoje programe i smjernice koje koristimo u radu na vrijednostima koje promoviramo. Edukacijsku kuću vidimo kao jedan veliki korak naprijed u tim nastojanjima jer nam osigurava većinu posebnih uvjeta neophodnih za takav rast i razvoj, koji su nam uvijek bili velika podrška i inspiracija, ali previše često i luksuz koji si nismo mogli priuštiti.

Vaši komentari, sugestije, iskustva ili pomoć u bilo kojem obliku su dobrodošli. Možete nam se javiti na eduka@centar-za-mir.hr, tel/fax: +385 31 206 886 ili preko naše web-stranice (www.centar-za-mir.hr).

Priručnike koje smo do sada izdali možete naći na našoj web-stranici ili zatražiti tiskani primjerak ukoliko ste trener/ica ili za knjižnicu vaše udruge.

Škola u Latinovcu - budući edukacijski centar

Trauma i samopomoć

“Program je utemeljen na neposrednom višegodišnjem radu s traumatiziranim osobama različitih starosti i životnih iskustava, a napose s grupama branitelja i njihovih supruga u Zapadnoj Slavoniji i Osijeku. Naše nas je iskustvo ohrabrilu da pristup i metodu koju koristimo podijelimo s osobama koje provode, ili se spremaju provoditi, programe podrške braniteljima i obogatimo ga/njihovim iskustvima. Okosnica programa je koncept samopomoći, tj. osnaživanje i educiranje polaznika za preuzimanje odgovornosti za vlastito zdravlje i život. Pri tome se koriste elementi suvremenih humanističkih psiholoških teorija i gestalt pristupa u terapijskom radu u grupi i individualno, te vještine nenasilne komunikacije i kreativnog ophođenja sa sukobom. Voditeljice treninga za trenere su bile Marijana Mitrović i Monika Šimek”

Nenasilje

“Program je bio namijenjen trenerima/cama koji/e će raditi s mladima i odraslima na temu nenasilje, te integrirati elemente nenasilja u radionice na bilo koju drugu temu. Nenasilje razumijemo kao stav i način djelovanja pri čemu važno mjesto imaju: umijeće promatranja i opisivanja bez moraliziranja i prosuđivanja, prihvaćanje sukoba kao šanse za promjenu i dublje međuljudske odnose i njegovanje nenasilne komunikacije kao afirmacije sebe i poštovanja druge osobe.

Voditelji treninga za trenere su bili Ana i Otto Raffai”

Medijacija

“Program je bio strukturiran na način da pruži sudionicama dodatna znanja i vještine za pružanje medijacijskih usluga, za senzibiliziranje zajednice i predstavljanje potencijala medijacijskog postupka u zajednici, te trenerska znanja i vještine koje će polaznice moći koristiti za edukativan rad ili mentorsku podršku budućim medijatorima i medijatoricama u svojim zajednicama. Trening za trenerice su vodile Branka Peurača i Vesna Teršelič.”

Volonteri u izgradnji mira i zajednice

“Trening je bio namijenjen osobama koje žele postati treneri za volontersko djelovanje na izgradnji mira i zajednice – za podršku volonterima u radu u volonterskim organizacijama, pri udrugama, neformalnim grupama organiziranim oko određenih aktivnosti i sl. Naš pristup edukaciji volontera je nastao tijekom osam godina rada mirovnih aktivista i radnika Centra za mir Osijek na poslijeratnoj izgradnji mira, a temelji se na osnaživanju ljudi iz zajednice i njihovih kapaciteta za izgradnju mira. Voditelji treninga za trenere su bili Ana i Otto Raffai, treneri koji su protekle dvije godine vodili osnovne treninge za volontere Centra za mir.”

Nikolina Svalina

Uloga civilnoga društva u sprječavanju oružanih sukoba i izgradnji mira

Glavni tajnik UN-a, Kofi A. Annan, je u svojim preporukama od lipnja 2001. pozvao:

Pozivam nevladine organizacije aktivne na polju sprječavanja sukoba da organiziraju međunarodnu konferenciju lokalnih, nacionalnih i međunarodnih organizacija o njihovoj ulozi u sprječavanju sukoba i budućem zajedničkom djelovanju s UN-om na ovom području. (Preporuka 27., 2001.)

Reagirajući na ovu preporuku, European Centre for Conflict Prevention (ECCP) je 2002. započeo globalni program/inicijativu uključivanja organizacija civilnoga društva iz cijeloga svijeta u pripremu svjetske UN-ove konferencije o sprječavanju oružanih sukoba i izgradnji mira koja će se održati 2005. Plan za provedbu pripreme i doprinosa organizacija civilnoga društva Konferenciji donesen je na sastanku šezdeset predstavnika nevladinih udruga iz cijeloga svijeta u lipnju 2003., u Soesterbergu u Nizozemskoj. Na tom je sastanku Nansen dijalog mreža, koja se sastoji od osam centara u zemljama slijednicama bivše Jugoslavije, preuzela koordinaciju projekta za zapadni Balkan, a Nansen dijalog centar Osijek za Hrvatsku.

Cilj lokanih, nacionalnih, regionalnih kao i svjetske konferencije o sprječavanju oružanih sukoba i izgradnji mira je **razvijanje zajedničke platforme djelovanja svih partnera u**

izgradnje mira, budući da je održivost mira i izgradnju kulture mira nemoguće ostvariti bez aktivnog doprinosa i suradnje svih vladinih i nevladinih institucija i organizacija, medija, domaćih i međunarodnih organizacija, UN-ovih agencija u regiji te svih ostalih sektora društva.

Predstavnici organizacija civilnoga društva Hrvatske usvojili su zajedničku platformu o izgradnji mira i sprječavanju oružanih sukoba na nacionalnoj konferenciji koja je održana u Zagrebu. Ona je rezultat usuglašavanja i integriranja doprinosa s lokalnih konferencija koje su prethodno održane u Slavoniji (Osijek), Dalmaciji (Split) i središnjoj Hrvatskoj (Zagreb).

U ovom broju Kulture mira prenosimo preporuke s Konferencije o sprječavanju oružanih sukoba i izgradnji mira za istočnu Hrvatsku koja je održana u Osijeku 27. i 28. veljače 2004. u organizaciji Nansen dijalog centra Osijek. Predstavnici nevladinih udruga, medija, istaknuti pojedinci, predstavnici lokalne uprave, međunarodnih organizacija i religijskih zajednica su raspravljali o dosadašnjem radu i iskustvima udruga na području izgradnje mira i sprječavanja sukoba, o suradnji svih aktera te o potrebama i koracima u izgradnji miroljubivijeg, kooperativnijeg i funkcionalnijeg društva. Usuglašene su četiri teme ključne za dugoročnu izgradnju mira na kojima organizacije civilnoga društva mogu i žele raditi. To su suočavanje s prošlošću, suradnja svih sektora društva u izgradnji mira, obrazovanje i tranzicijski procesi. Preporuke su donesene konsenzusom.

Preporuke s lokalne konferencije za područje Slavonije i Baranje, 27. i 28. veljače 2004. - Osijek

Suočavanje s prošlošću

- Formirati dokumentacijski centar radi prikupljanja i objedinjavanja osobnih priča, dokumenata i zapisa o ratnim zbivanjima kako bi se na temelju činjenica sagledavala prošla događanja i sadašnje stanje i potrebe te pokretali novi projekti.
- Povezati se lokalno, nacionalno i regionalno u akcijskim istraživanjima o ratnim zbivanjima korištenjem komplementarnih i kompatibilnih metoda.
- Pratiti sudske procese za ratne zločine radi objektivnijeg informiranja javnosti i unapređivanja učinkovitosti, neovisnosti i pravednosti sudstva.
- Ubrzati proces identifikacije žrtava i pronalaženje nestalih, te povratak prognanih i raseljenih
- Raditi na stvaranju uvjeta za prevenciju traumatizacije druge i treće generacije. Pozitivna svjetska i lokalna iskustva koristiti pri obrazovanju timova ljudi za rad na terenu.
- Raditi na lobiranju i edukaciji novinara radi redovnijeg praćenja rada nevladinih organizacija, veće medijske promociji pozitivnih rezultata te ukazivanja na negativnosti i propuste.
- Djelovati na promjenu školskog sustava, depolitizaciju udžbenika, jačanju odgojne funkcije škole u smjeru promjene stavova i vrijednosnog sustava pojedinca te afirmaciji cjeloživotnog obrazovanja, rada i poštenih odnosa.

Suradnja svih aktera u izgradnji mira

- Poboljšati i proširiti suradnju između civilnog, javnog i gospodarskog sektora društva na lokalnoj i nacionalnoj razini aktiviranjem postojećih mehanizama (odbori, koordinacije, povjerenstva, uredi...) ili iniciranjem novih mehanizama tamo gdje još ne postoje.
- Jačati regionalno umrežavanje po sektorima.
- Jačati suradnju između civilnog, javnog i gospodarskog sektora prepoznavanjem i definiranjem zajedničkih ciljeva i interesa.
- Koristiti metode javnog zagovaranja.
- Zalagati se za pozitivna porezna zakonska rješenja.
- Obrazovati o socijalnoj odgovornosti svih društvenih sektora.

Uloga obrazovanja u izgradnji mira

- Ojačati ulogu znanosti u kreiranju programa koji potiču vrijednosti kulture mira (nenasilje, demokracija, ljudska prava, multikulturalnost).
- Ojačati ulogu civilnog društva u procesima stvaranja demokratičnog, autonomnog i multikulturalnog školskog sustava.
- Poticati obrazovni sustav koji kombinacijom iskustvenog i teorijskog učenja, kao dijelom redovne nastave, potiče odgovornost pojedinca i poštuje osobni integritet učenika te time pridonosi razvoju osobnosti učenika / studenata.
- Težiti da se neformalno obrazovanje koje provode organizacije civilnog društva prizna i verificira kod nadležnih institucija države te od strane sva tri sektora društva (civilnog, javnog i gospodarskog) potiče kao cjeloživotno obrazovanje.
- Potaknuti odgovornost medija u stvaranje pozitivnih promjena u obrazovnom sustavu kroz veći naglasak u afirmativnim i pozitivnim trendovima i primjerima.
- Potaknuti regionalnu razmjenu putem javnih rasprava, školovanja u multietničkim sredinama, zajedničkih platforma, istraživanja te različitih susreta mladih.

Procesi tranzicije (i integracije) i izgradnja mira

Na razini lokalnih zajednica potrebno je:

- Izgrađivati povjerenje i mir kroz pokretanje zajedničkih projekata organizacija civilnoga društva i lokalne samouprave za poboljšanje kvalitete života u lokalnim zajednicama.
- Jačati socijalnu koheziju u lokalnoj zajednici kroz zajedničke projekte ranjivih skupina, organizacija civilnoga društva i lokalne samouprave.
- Raditi na smanjivanju ksenofobije i predrasuda obrazovanjem javnosti i konkretnim projektima, posebno za mlade.

Na nacionalnoj razini potrebno je:

- Donošenje nacionalne strategije uravnoteženoga gospodarskog i društvenog razvoja zemlje kako bi se smanjivale razlike u razvijenosti i kvaliteti života
- Dovršiti proces decentralizacije uprave i lokalne samouprave uz ekonomsko osnaživanje lokalnih zajednica i samouprava
- Razvijati suradnju između civilnog, javnog i gospodarskog sektora društva definiranjem i realizacijom zajedničkih interesa
- Utemeljiti sustav obaveznoga izvaninstitucionalnog obrazovanja o procesima tranzicije i građanskom društvu.

Velibor Zirojević

Saborska deklaracija

Saborska Deklaracija o Domovinskom ratu u aktualnom društveno-političkom kontekstu

Uvodno izlaganje na Klubu Reagiramo....
17. svibnja 2004.

Uvod

Pri pripremi teksta za raspravu o Deklaraciji, a primijetiti će to i sudionici tijekom razgovora, najveći mi je problem bio zadržati razmišljanja u okviru toga saborskog dokumenta. Svaka analiza pojedinog segmenta Deklaracije otvarala je pitanje i iznova problematizirala karakter i suštinu Domovinskog rata. Jesu li otpor agresiji i etničko čišćenje dio istoga vojnog i političkog koncepta (kakvi nam zaključci s posljednjim optužnicama stižu iz Haaga) ili etničkog čišćenja uopće nije bilo? Je li moderna Hrvatska doista nastala u Domovinskom ratu (kako to uporno prezentira Tomac i dio desne inteligencije) ili je nastala raspadom Druge Jugoslavije i međunarodnim priznanjem nove države u granicama bivše SR Hrvatske? Jesu li ratna razaranja u tako velikom opsegu bila nužna ili su se drukčijim vojno-političkim pristupom (sa srpske ali i s hrvatske strane) mogla izbjeći?

Jesu li otpor agresiji i etničko čišćenje dio istoga vojnog i političkog koncepta ili etničkog čišćenja uopće nije bilo? Je li moderna Hrvatska doista nastala u Domovinskom ratu ili je nastala raspadom Druge Jugoslavije i međunarodnim priznanjem nove države u granicama bivše SR Hrvatske? Jesu li ratna razaranja u tako velikom opsegu bila nužna ili su se drukčijim vojno-političkim pristupom (sa srpske ali i s hrvatske strane) mogla izbjeći?

Deklaracija o Domovinskom ratu pokušala je sva ova pitanja svesti u čvrste domoljubne okvire dogovorene između (tada) vladajuće koalicije i uvijek moćne hrvatske desnice predvođene HDZ-om. Taj dokument imao je definirati smjernice u kojima će se promišljati i povijesno istraživati Domovinski rat, ali i politički djelovati u godinama koje slijede.

Umjesto "vrludanja bespućima povijesne zbiljnost", najveće su parlamentarne stranke postigle izvjestan patriotski konsenzus i stvorile dokument koji bi trebao poslužiti kao svojevrsan naputak za domoljubna promišljanja, kojima se uklanjaju sva neugodna pitanja, a svi one koji se usude djelovati izvan njega lako prepoznaju u antihrvatskom djelovanju i obnovi nenarodnog režima u nekoj novoj balkanskoj asocijaciji.

Politički kontekst donošenja Deklaracije

Treba podsjetiti da je to razdoblje u kojem je u politički rječnik uvedena sintagma "(de)kriminalizacija Domovinskog rata"! Izglasavanju Deklaracije prethodili su vruće ljeto i proljeće koje su obilježile nove haaške optužnice za hrvatske generale: manje su bitna njihova imena od činjenice da su različito reagirali na njih – od bijega i odbijanja svake suradnje, do pune kooperativnosti i obavljanja informativnih razgovora u zagrebačkom uredu Haaškog tribunala. U tom je razdoblju, u jednom od svojih intervjua, "željezna Carla" potvrdila da bi se i predsjednik Tuđman, da je živ, našao među optuženima za ratne zločine po

zapovjednoj odgovornosti. (Odnos prema Haaškom tribunalu biti će, sjetimo se, razlog izlasku Dražena Budiše i HSLS-a iz koalicije!) Vrijeme je to početka suđenja generalu Mirku Norcu i "gospićkoj skupini" te vrijeme u kojem počinju istražne radnje vezane za ratne zločine u splitskoj luci Lora. Sva ta događanja potakla su osnivanje Nacionalnog stožera za obranu digniteta Domovinskog rata na čelu s pukovnikom Mirkom Čondićem, kojega je najveći politički uspjeh bio održavanje prosvjednog mitinga u Splitu na kojem se okupilo između 100 i 150 tisuća ljudi. Bilo je to vrijeme neuvijerenih nagovještaja preuzimanja vlasti s ulice, vrijeme domoljubnih napjeva u kojima se, između ostalog, otvoreno pozivalo na linč izdajničkog predsjednika i prevrtljivog premijera. Bilo je to vrijeme krupnih podjela i polarizacije kako među političarima,

Dakle, prema nekim analitičarima i komentatorima negiranje angažmana Hrvatske vojske u Bosni temeljni je element osporavanja Deklaracije.

tako i u hrvatskoj javnosti. Račanov politički kukavičluk, kompromiserstvo i uporno dodvoravanje estradnoj desnici (umjesto hrabrog nastupa predsjednika Mesića koji je zbog nedopuštenog bavljenja politikom dvanaest generala kaznio umirovljenjem) rezultiralo je očekivanim kontraefektom i stvaranjem vrlo nepovoljne političke klime u kojoj su se sve opcije, pa i one najmračnije, činile mogućim. To su, u najkraćem, bile političke okolnosti koje su prethodile izglasavanju Deklaracije.

Reagiranjia političkih stranaka

Konačno, nakon dva dana burne polemičke rasprave i dugih međustranačkih pregovora, Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora većinom je glasova donio Deklaraciju o Domovinskom ratu: sadržavala je sedam točaka, a osnovu je činio HSS-ov prijedlog deklaracije o temeljnim vrijednostima Domovinskog rata.

U ime predlagatelja, Luka Trconić iz HSS-a istaknuo je da je radna skupina suglasna o temeljnim vrijednostima Domovinskog rata, dodajući pritom da su i svi predstavnici stranaka jedinstveni oko njezine biti,

posebno naglašavajući suglasnost svih parlamentarnih stranaka da Hrvatska nije bila agresor u BiH.

HDZ je bio zadovoljan izglasavanjem Deklaracije iz više razloga: unatoč izbornom porazu, dokazali su političku moć i utjecaj; bila je to kruna višemjesečnih (izvan)institucionalnih pritisaka na vlast; potvrdio je dominaciju na političkom prostoru fundamentalnog domoljublja i konačno – potvrdio je savezništvo s državotvornim "institucijama", od branitelja i stradalničkih udruga do Crkve i, da banaliziramo, do Čire i nogometnih reprezentativaca.

SDP je bio zadovoljan jer je zaustavljena opasnost gubitka vlasti (na ulici ili Parlamentu) i jer je izglasan dokument bez zakonske težine, deklaratornog karaktera. Ujedno je obavljena uspješna politička trgovina jer je odmah po izglasavanju Deklaracije HDZ povukao zahtjev za izglasavanje povjerenja Račanu, Lučinu i Pandžiću.

Vesna Pusić nije bila prisutna na toj sjednici, ali da je bila, kaže, glasala bi protiv.

Reakcije javnosti i osporavanja

Heni Erceg je u Feralu nazvala Deklaraciju *sramotnim konsenzusom narodnih zastupnika o tome kako je Hrvatska vodila samo oslobodilački rat unutar svojih granica, te da stoga nije napravila agresiju na Bosnu. Hrvatski sabor pretvoren je tako u vjernu kopiju orwellovskog Ministarstva istine, u kojem se laž proglašava jedinom istinom, pa je i ugled čitave nacije jednim kolektivnim potezom pera založen u obranu Tuđmanove politike "nemiješanja" u poslove Bosne i Hercegovine.*

Ovom kompromiserskom Deklaracijom nova vlast nije samo iznevjerila svoja predizborna obećanja o detuđmanizaciji Hrvatske, nego je i otišla korak dalje, nalažući građanima da istinu o Tuđmanovim ratnim posezanjima za Bosnom, o logorima Dretelju, Gabeli, Heliodromu ... rušenju Starog mosta, o "humanim preseljenjima", o šagoljevskom medijskom govoru mržnje, ubuduće prihvate kao laž.

Ako je Deklaracija akt "zrelosti" koji su "u interesu Domovine" potpisali i članovi petorke i HDZ-ove opozicije, onda je pitanje što su to Hrvati potpisali 3. siječnja: zreli zahtjev za promjenama ili oportuni nastavak one Tuđmanove politike koja se na dugi rok

može ispostaviti jedino kao kolektivni grijeh i nacionalna sramota?

Dakle, prema nekim analitičarima i komentatorima negiranje angažmana Hrvatske vojske u Bosni temeljni je element osporavanja Deklaracije. Neki, pak, autori smatraju da se Deklaracija ni ne odnosi na Bosnu budući da podrazumijeva ratne operacije samo na teritoriju Hrvatske. Međutim, vrijeme odvijanja ratnih sukoba, prisutnost regularnih postrojbi Hrvatske vojske, knjige hrvatskih generala i analize političara ukazuju da većina komentatora pod Domovinskim ratom podrazumijeva cjelokupni angažman Hrvatske vojske, hrvatskih građana i hrvatskih institucija, pa dakle i njihovo sudjelovanje u sukobu u Bosni.

Vesna Pusić nije sklona Deklaraciji pridati veliku važnost: ona većim dijelom sadržava stavove koje većina hrvatskih građana zna i podrazumijeva. *Zaklinjanje Hrvatskog sabora da podržava Domovinski rat meni je besmisleno i smiješno! Politika bi se trebala prestati baviti tom temom, ali bi morala osigurati da se tom temom mogu baviti akademske institucije, organizacije civilnog društva, pa i svi oni koji se osjećaju pozvanima da se tim bave.*

Po mojem mišljenju ključni negativni element Deklaracije jest taj što nastoji, kao što sam naveo u uvodu, postaviti (dnevnu) politiku iznad znanosti, umjesto historiografije i povijesnih istraživanja – politički dokument kojim se definiraju okviri konačnih ocjena i povijesnih istina. Deklaraciju treba shvatiti i kao politički pokušaj materijalizacije domoljubne dogme. I putokaz povjesničarima u njihovim budućim istraživanjima jer će uklapanje rezultata istraživanja u koordinate utvrđene Deklaracijom biti pitanje njihova profesionalnog opstanka. Poštivanje smjernica očekuje se, kako smo vidjeli u slučaju Brešanovih "Svjedoka" i na područjima filma i literature, a o školama i školskim programima da i ne govorimo.

Idući kompromitirajući element Deklaracije krije se u formulaciji da će Republika Hrvatska "procesuirati sve ratne zločine počinjene u agresiji na Republiku Hrvatsku i oružanoj pobuni...", sugerirajući da će se za ratne zločine suditi (samo) onima koji su sudjelovali u agresiji, odnosno oružanoj pobuni. Nastavak

formulacije "...te tijekom Domovinskog rata..." pruža nadu i otvara mogućnosti procesuiranja i onih zločina počinjenih o obrambenim postrojbama.

Na koncu, ključnim problemom Deklaracije smatram njezinu (prostornu i sadržajnu) ograničenost. Deklaracija je naime jedan od dokumenata koji objedinjuje stavove i koncepcije kojih je vrijednost ograničena na prostor Republike Hrvatske. Izvan granica zemlje,

Ključnim problemom Deklaracije smatram njezinu (prostornu i sadržajnu) ograničenost. Deklaracija je naime jedan od dokumenata koji objedinjuje stavove i koncepcije kojih je vrijednost ograničena na prostor Republike Hrvatske.

takvi stavovi izazivaju prezir i nenaklonost. Evo kako to opisuje Nobilo: *Od Tuđmanovog dolaska na vlast, dakle devet-deset godina, politika je vrtjela istu propagandnu priču koja je naravno ostavila snažnog traga. Nakon toga je došao Račan koji se jednostavno nije usudio detuđmanizirati Hrvatsku i naravno da se u svijesti ljudi nije ništa promijenilo. I zato je problem danas ljudima objasniti da su predsjednik Tuđman i ministar Šušak za Haški tribunal – osumnjičeni za ratne zločine i da ih je samo smrt spasila od toga da se ne nađu u Haagu. Oni su, međutim, u svijesti mnogih, pogotovo pristaša HDZ-a, nacionalni heroji. Tuđmana se tretira kao oca domovine, Šuška kao velikog ratnika. Za ljude na Zapadu oni su ratni zločinci, za dobar dio ljudi u Hrvatskoj – nacionalni heroji. Mi ne možemo ući u Europu dok vlast jasno ne podastre pred narod sve zlo što su njih dvojica, i ne samo oni, napravili i čvrsto i jasno ne osudi politiku koja je dovela do tih zločina. Mi ne možemo ući u Europu ako dobar dio naroda njih smatra herojima, a Europa zločincima. Radi se o različitom sustavu vrijednosti. Mi moramo taj sustav vrijednosti izjednačiti s europskim standardima želimo li biti dio te Europe.*

Na kraju, postoje i krajnje pragmatični razlozi za postanak i opstanak dokumenata ovakva sadržaja. Naime, kraj HDZ-ova mandata obilježila je brojka od 430 000 (!!!) nosilaca spomenice Domovinskog rata. (Za usporedbu, cijela bivša Jugoslavija imala je 18 000 nositelja Partizanske spomenice 41.) Pomnožite

li navedenu brojku s prosječno 2,5 članova obitelji dolazite do impozantne brojke od 1 000 000 ljudi koji imaju izvjesna materijalna potraživanja po osnovi sudjelovanja u Domovinskom ratu. Treba napomenuti da takvi dokumenti imaju svoj značaj i s aspekta ratne odštete, mada ekonomska situacija u zemlji od koje se ona očekuje, čine ta očekivanja financijski krajnje nerealnim.

Cjelovito i nepristrano prikupljanje i obrada svih informacija (vojni arhivi, diplomatska prepiska, obavještajne službe, Crveni križ i polumjesec, UN-ova logistika od humanitarne, preko obavještajne do vojne, domaći i strani mediji, posebno televizijske kuće, itd.) vezanih za Domovinski rat uz poseban osvrt na ratne zločine u dokumentacijskim centrima pružit će dovoljnu građu za, što je najvažnije, procesiranje krivaca, ali i za donošenje odgovora na pitanje karaktera Domovinskog rata i sve aspekte sukoba na prostorima bivše Jugoslavije devedesetih godina.

Deklaracija danas

Saborska je Deklaracija poslužila za jednokratnu upotrebu, omogućujući parlamentarno jedinstvo u vrlo delikatnom trenutku demokratizacije. Ništa slično danas nije potrebno ni moguće: ni "dogovorna ekonomija" nije funkcionirala, a kamoli "dogovorna (o.u .proklamirana) istina"! Svrha saborske rasprave o optužnicama stoga je vrlo dvojbeno, kao i pravi efekti "Apela za istinu o Domovinskom ratu": svi mogu apelirati, ali vjerodostojnosti toga apela neće pomoći što ga je prvi potpisao upravo Aralica, ideolog "humanog preseljenja", te toliki operativci upravo optužene Tuđmanove administracije! (Duško Čizmić, Slobodna Dalmacija).

U pravu je čini se bila Heni Erceg kada je pisala: Nova i neočekivana nacionalistička farsa, kao sredstvo za umirenje podivljalih desničara može funkcionirati samo do prve prilike, do prvog sudskog zahtjeva za procesuiranjem nekog od junaka Domovinskog rata, ili do otvaranja nekog krvavog dosjea iz "obrambenog" rata.

Deklaracija o Domovinskom ratu dokument je koga su ozbiljno nagrizli i vrijeme i politički procesi. Ozbiljnost novih haaških optužnica potakla je mnoge na potrebu osnivanja dokumentacijskih centara za prikupljanje i obradu informacija iz toga razdoblja: inicijative stiže s lijeva i s desna, od Vladinih ministarstava i nevladinih udruga – svi se oni nadaju da će prikupljeni dokazi dati za pravo njihovom viđenju novije povijesti na ovim prostorima.

Alternative

Cjelovito i nepristrano prikupljanje i obrada svih informacija (vojni arhivi, diplomatska prepiska, obavještajne službe, Crveni križ i polumjesec, UN-ova logistika od humanitarne, preko obavještajne do vojne, domaći i strani mediji, posebno televizijske kuće, itd.) vezanih za Domovinski rat uz poseban osvrt na ratne zločine u dokumentacijskim centrima pružit će dovoljnu građu (bez potrebe za pojednostavljanjem, vulgarizacijom i generalizacijom) za, što je najvažnije, procesiranje krivaca, ali i za donošenje odgovora na pitanje karaktera Domovinskog rata i sve aspekte sukoba na prostorima bivše Jugoslavije devedesetih godina.

Potpisnik ovoga teksta bio bi slobodan dati prijedlog za osmišljavanje alternativne Deklaracije o ratnim zločinima koji bi morao biti sastavljen tako da bude prihvatljiv svim nevladinim udrugama, ali i parlamentima svih država na čijim su se prostorima vodile borbe ili činilo nasilje. Taj bi tekst ponovno podsjetio što su to ratni zločini, što su ciljevi suđenja ratnim zločincima i naglasiti da pristup žrtvama ratnog zločina ne može i ne smije imati nacionalni, ideološki i teritorijalni karakter niti se može opravdavati retorzijom ili kolektivnim položajem žrtve ili napadnute strane.

U intervjuu tjedniku "Zarez" Nobilo je ocijenio kako će i hrvatsko i srpsko društvo biti bolesno dokle god se ne procesuiraju svi zločini, jer su nekažnjeni zločin i žilavi poratni kriminal – spojene posude.

Ključni negativni element Deklaracije jest taj što nastoji postaviti (dnevnu) politiku iznad znanosti, umjesto historiografije i povijesnih istraživanja.

Otpori

Lakoća s kojom je HDZ potvrdno odgovorio na inicijativu o uklanjanju spomenika zapovjedniku Crne legije, upućuje nas na zaključke da su tradicionalne utvrde desnice ili dijelom napuštene ili mijenjaju strategiju djelovanja. Spomenik opjevanom Juri i reakcija HDZ-a još jedan su uspjeh Sanaderova tima, za razliku od Đapića koji je progutao udicu i pogrešno odreagirao brzo zaboravivši svoje deklarativno odustajanje od ustaškog naslijeđa. Otpore i političku diskvalifikaciju možda ćemo izbjeći od HDZ-a, ali na "braniku domovine" možemo očekivati od HSP, HSLS, zapravo cjelokupnu desnicu i partije desnog centra, a osobno me vrlo zanima kakav će stav SDP kao stožerna stranka desnog centra zauzeti po tom pitanju. Na tom domoljubnom bedemu bez svake sumnje čekat će nas usamljeni vitezovi hrvatske desnice – kolumnisti koji, čini se mimo stranaka, vode

svoje privatne "ratove za rat" i vrlo srčani i rekao bih donkihotovski čuvaju neke domoljubne tekovine koje ozbiljno nagrizaju kako vrijeme, tako i Sanaderova proeuropska politika.

Pitanje za kraj

Haaške optužnice koje su Oluju i Herceg Bosnu okvalificirale kao zločinačke pothvate, dramatičnije nego ikad suočavaju nas s pitanjem pune istine o Domovinskom ratu. Na stranu posljedice: bez cijele istine zacijeliti ne mogu ni ratne rane, ni sama Hrvatska... No, čini se da smo daleko od toga da bismo se punoj istini skoro mogli nadati. Jer ključno je pitanje: tko je danas još uopće spreman na punu istinu o tome vremenu? Branitelji? Ratom unesrećeni pojedinci i grupe? Vlast? Parlamentarne stranke? Znanstvene institucije? Mediji? Crkva? Javnost? Susjedi? Europa? – postavlja pitanje Duško Čizmić u Slobodnoj Dalmaciji od 5. travnja 2004.

Katarina Kruhonja

Klub Reagiramo...

Članovi i članice Centar za mir Osijek pokrenuli su redovne diskusije o aktualnim društvenim temama pod naslovom "Reagiramo..."

Inicijativa se nastavlja na višegodišnju tradiciju sastanaka članstva ponedjeljkom i na prošlogodišnjoj inicijativi Foruma građana.

Rasprave o aktualnim događanjima ili nama zanimljivim temama promišljamo u okviru vrijednosti za koje se zalažemo i građanskog sudjelovanja u demokratizaciji države i društva te razvoju lokalne zajednice.

Klub je otvoren za građanstvo

ponedjeljkom od 18 do 20 sati u prostorijama Centra za mir Osijek, Županijska 7

Održane teme 2004.

- o Značaj stalnog Međunarodnog suda za ratne zločine (Biserka Milošević)

- o Suđenje za zločin na Paulin Dvoru (Biserka Milošević i Snježana Kovačević)

- Suđenje za zločin na Ovčari (Katarina Kruhonja i Veselinka Kastratović)
- Integrativni procesi i političke perspektive nakon izbora (zastupnik Hrvatskog sabora Vilim Herman)
- Saborska Deklaracija o Domovinskom ratu u aktualnom društveno-političkom kontekstu (Velibor Zirojević)
- Civilno društvo, rat i izgradnja mira (Katarina Kruhonja, saborski zastupnik i gradonačelnik Osijeka, Zlatko Kramarić, se ispričao)

Izvaci iz rasprava

Saborska Deklaracija o domovinskom ratu je u sadašnjem kontekstu izgubila političku aktualnost u tolikoj mjeri da gotovo obesmišljava svaku inicijativu o njezinu povlačenju. Ona međutim, upravo svojom formom (politički proklamirane apsolutne povijesne istine) i sadržajem (negiranje odgovornosti RH za agresiju u BiH te mogućom interpretacijom da u obrambenom ratu nije moguće učiniti ratni zločin) otvara prijetnju vezane uz suočavanje s prošalošću, a s kojima se moramo nositi pri postavljanju temelja trajnog mira i integracije u demokratsku Europu.

(rezime Velibora Zirojevića)

Civilno društvo, rat i izgradnja mira

Saborski zastupnik, gradonačelnik i deklarirani liberal Zlatko Kramarić je u svojoj je u svojoj kolumni u Osječkom domu, 12. lipnja 2004. postavio pitanje kakvo bi naše društvo danas bilo da smo se devedesetih svi ponašali na način naivnih protagonista raznih centara za mir i nenasilje ... i takvih "civilista" čijih se suvislih akcija ne može sjetiti niti jedne... Način na koji je pitanje postavljeno, meni, govori o njegovu stavu o proteklom ratu (da je rat, po njemu, bio neizbježan) te o njegovoj isključivosti prema svakome tko je tada i danas mislio i djelovao drukčije. A možemo li zaista zamisliti kako bi naše društvo izgledalo da je tih devedesetih godina neka politička opcija, inspirirana mogućnostima nenasilnog otpora koji je pred našim očima rušio berlinski zid, organizirala nenasilan otpor i nenasilnu borbu za samostalnost? Kakvo bi naše društvo bilo i kako bi naša osječka stvarnost izgledala danas da se pokušaj gospodina Reicha Kira da pregovara s lokalnim Srbima nije okončao njegovim brutalnim ubojstvom iz vlastitih redova?

(rezime Katarine Kruhonja)

market market@osjecki-dom.hr

POLITIKA, NIJE TRKA NA STO METARA I MNOGI KOJI PREBRZO TRČE, PRERANO SE I UMORE

Naša borba za civilno društvo nije počela devedesetih, nego prije

• Piše: Zlatko Kramarić

Tek što sam pohvalio premijera, on se potrudio da me demantira svojim lepršavim prošlotjednim istupom u Saboru. A to mu se dogodilo jer je naivno (ili mi se to samo čini) upao u zamku naše bajne opozicije koja se svojski trudila da nas podsjeti što je to premijer točno govorio prije osam mjeseci kada još nije bio premijer

Poljuda nedostojnosti odavno je naprasno i u politički uglavnom ne znači ništa. To nikako, daip njoj čitajući, ne znači da gledamo na nedostojnosti kao vladavici princip politike. Nije loše biti principijelan i dostojan, ali to principijelnost u politici nije uvijek i poželjna osobina. Konačno, što meni vrijedi što u politici, uglavnom, izbjegavam ideološke govore intelektualistički gledatelji imali su priliku čuti premijera kada je svoje opasne podjele na njihovu prednost, što bi još, možda, i imalo smisla da se nije raspravljalo o povučenju državnog i što se trudim uvijek razpravljati principijelno, točnije što slijedi Sokratov naputak: o istom uvijek isto.

No već sam rekao da politika nije trka na sto metara i

da se mnogi koji isprva (pre)brzo trče, isto tako mogu i prerano umoriti. Dođiše, treba imati na umu da je naš život limitiran i da nema smisla rješiti se slučajem "vječnosti" i nekim "boljim vremenima" koja, po svemu sudeći, nećemo uskoro dočekati. Ali neko mora odabrati i one poslove koji se moraju odrediti što prije, jer svako njihovo odgađanje za neka "bolja vremena" nije ništa drugo nego siguran put u propast. U tom kontekstu nužno je pročitati sljenu knjigu A. Hirschmana "The Positions and the Interests" u kojoj se nastoji objasniti razvoj modernog buržoaskog svijeta pojmovi

ma etničke revolucije koja je stasila za slavom temeljnom odlikom aristokratskog društva zamjenila "interese" za materijalnim produktom, interesom koji je postao obilježjem buržoaskog društva. I ovu suprotnost imao je na umu prvi liberalni politički teoretičar T. Hobbes koji je i civilno društvo shvatio kao smiješno pododivljavanje želje za slavom, bez obzira na to je li ona utemeljena na religioznoj vlasti ili aristokratskoj sujeti, nacionalnoj želji za materijalnom akumulacijom.

I naša borba za civilno društvo nije počela devedesetih godine prošlog stoljeća kao

što to misli jedan od naših poznatijih protagonista tog pokreta. No to se uvijek događa kada se vlastiti angažman prenaglašava i kada se, po našem starom dobrom običaju, misli da od momenta ... njihova angažmana i počinje povijest. Ako želimo biti iskreni i reći zašto je Međuvlada, Česima, Poljacima uspjelo učiti u Europi i umrijeti, a mi smo tek u Čekoslovačkoj, onda upravo u (ne)pristajavanju civilnog društva možemo naći valjane odgovore. Naime, demokracije tih zemalja uspjelo su sačuvati civilno društvo u nastojanju tijekom Romantizma i bile su u stanju stvoriti privatne sektore u relativno kratkom

Kakvo bi bilo naše društvo da smo se svi devedesetih godina ponašali na način naših naivnih protagonista iz raznih centara za mir i nenasilje. Arhivna ili još preciznije je li moguće biti tolerantan prema netolerantima? Ta moja pitanja nisu pukli sofizam već nužan apel protiv posvemašnjeg zaborava (i uz najbolju volju ne uspijevam se sjetiti nijedne suvisle akcije tih "civilista" tijekom agresije na Osijek, ako se u to ne računa ona neispunjena stupidnost o izlasku pred tenkove koji će sigurno stati ako su u njima tihošću; no o toj "sigurnosti mišje rupe" već sam nešto napisao u prijašnjim kolumnama). Naime, u posljednje vrijeme čujem da ni ovaj govor V. Gotovca pred komandom JNA i nije neki govor jer bi naša hermeneutička interpretacija (ma što ona značila) mogla pokazati da je riječ o par excellence fatalističkom govoru.

vremenu. I sve moguće podjele (etnički konflikti) te demokracije mogu amortizirati činjenicom da su njihova gospodarstva dovoljno snažna da osiguraju alternativni izvor društvenog identiteta i pripadnosti. I umjesto natizjed naivnog (naime, riječ je o nako dobro plaćenom angažmanu) pristupu civilnom društvu, na-

šim protagonistima sugeriram da taj naivni pristup supstituiraju i određenu teorijskim spoznajama.

I za kraj drago mi je što je imao objektivno "ispitivanje pravosti" napisao našeg gradskog kroničara da to općine i na naše etničke sukobljeve.

zlatko.kramaric@osjecki.hr

Veselinka Kastratović, dipl.jur.

Zakon o pravu na pristup informacijama

IMAMO PRAVO ZNATI!

Pravo na pristup informacijama je opće ljudsko pravo. Spada u treću generaciju ljudskih prava čiji se razvoj može pratiti posljednjih 30 – 40 godina. Vezano je uz ideju da je **nužni sastavak demokracije mogućnost uvida u rad organa državne vlasti** – javnost ima pravo znati!

Građanima Republike Hrvatske pravo na pristup informacijama osigurava **Zakon o pravu na pristup informacijama** koji je stupio je na snagu 6. studenoga 2003. godine (objavljen je u Narodnim novinama br. 172. od 29. listopada 2003.).

Što to konkretno znači?

Pravo na pristup informacijama je pravo fizičke i pravne osobe da traži i dobije informacija, kao i obveza tijela javne vlasti da omogući pristup zatraženoj informaciji, odnosno da objavljuje informacije kada za to i ne postoji poseban zahtjev, već takvo objavljivanje predstavlja njihovu obvezu određenu zakonom ili drugim općim propisom.

Ostvarivanje prava na pristup informacijama se temelji na slijedećim načelima:

- **pretpostavka javnosti:**
Sve informacije koje posjeduju, raspolažu ili nadziru tijela javne vlasti moraju biti dostupne zainteresiranim ovlaštenicima toga prava, tj. fizičke i pravne osobe imaju pravo saznati da li organ javne vlasti raspolaže, posjeduje ili nadzire traženu informaciju.
- **potpunost i točnost informacije:**
Informacije koje tijela javne vlasti daju, objavljuju, moraju biti potpune i točne.
- **jednakost:**
Pravo na pristup informacijama pripada svim ovlaštenicima toga prava na jednak način i pod jednakim uvjetima. Tijelo javne vlasti ne smije stavljati niti jednog ovlaštenika toga prava u povoljniji položaj.
- **načelo raspolaganja informacijom:**
Ovlaštenik prava na informaciju ima pravo dobivenu informaciju javno iznositi.

Pravo na pristup informacijama je pravo fizičke i pravne osobe da traži i dobije informacija, kao i obveza tijela javne vlasti da omogući pristup zatraženoj informaciji, odnosno da objavljuje informacije kada za to i ne postoji poseban zahtjev, već takvo objavljivanje predstavlja njihovu obvezu određenu zakonom ili drugim općim propisom.

Kako ostvariti pravo na informaciju?

Tko ?

Informaciju može tražiti **fizička i pravna osoba.**

Od koga?

Zakon omogućuje pristup informacijama koje posjeduju, raspolažu ili nadziru **tijela javne vlasti:** državno tijelo, tijelo jedinice samouprave (lokalne i područne), pravna osoba s javnim ovlastima i druga osoba na koju je prenesena javna ovlast.

Što?

Informacija je: **podatak, fotografija, crtež, film, izvješće, akt, tablica, grafikon, nacrt.**

Tijela javne vlasti obvezna su omogućiti pristup informacijama i to na slijedeće načine:

- **redovitim objavljivanjem** određenih informacija, jednom mjesečno, na primjeren i dostupan način (npr. brošure, letke, Internet, bilteni);
- **neposrednim davanjem** informacije;
- **uvidom u dokumente** koji sadrže traženu informaciju;
- dostavljanjem **kopije dokumenta.**

Kako se podnosi zahtjev?

Fizička ili pravna osoba može podnijeti pismeni ili usmeni zahtjev nadležnom tijelu javne vlasti.

Usmeni zahtjev uzima se na zapisnik, a o zahtjevu podnesenom putem telefona ili drugog telekomunikacijskog uređaja sastavlja se službena zabilješka.

Pismeni zahtjev mora sadržavati naziv i sjedište tijela javne vlasti kojem se zahtjev podnosi; podatke o traženoj informaciji; ime, prezime, adresa podnositelja zahtjeva, ili ime i sjedište pravne osobe podnositelje zahtjeva.

Podnositelj zahtjeva ne mora navesti razloge traženja informacije.

Podnositelj u zahtjevu može predložiti način na koji će tijelo javne vlasti učiniti informaciju dostupnom.

Rokovi

Tijelo javne vlasti dužno je dati traženu informaciju osobi koja je uložila zahtjev u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva. Ako je zahtjev nerazumljiv ili nepotpun, tijelo javne vlasti može pozvati podnositelja zahtjeva da zahtjev dopuni u roku od 3 dana, a ako podnositelj to ne učini u označenom roku tijelo će zahtjev odbaciti rješenjem. Ako tijelo javne vlasti ne posjeduje, ne raspolaže ili ne nadzire traženu informaciju, a zna koje tijelo ima informaciju, ustupit će zahtjev tome tijelu, i to bez odgode, a najkasnije u roku od 8 dana od zaprimanja zahtjeva, te će o tome izvijestiti podnositelja zahtjeva.

Rok se može produžiti do 30 dana ukoliko se informacija mora tražiti izvan sjedišta tijela javne vlasti, ili se jednim zahtjevom traži veći broj različitih informacija. O produženju roka tijelo javne vlasti mora izvijestiti podnositelja zahtjeva najkasnije u roku od 8 dana.

Kada ne? Izuzeci!

Tijela javne vlasti mogu uskratiti pristup informaciji **ako u roku od 60 dana ponovno tražite istu informaciju!**

Inače pravo na pristup informacijama može biti uskraćen samo u izuzetnim slučajevima koja su točno propisana zakonima!

◦ ako je informacija zakonom ili na osnovi kriterija utvrđenih zakonom proglašena: **državnom, vojnom, službenom, profesionalnom ili poslovnom tajnom, ili je osobni podatak zaštićen zakonom.**

◦ ako postoji osnovana sumnja da bi njezino objavljivanje:

- onemogućilo sprečavanje i otkrivanje kaznenih djela ili radi progona počinitelja kaznenih djela;

- onemogućilo učinkovito, neovisno i nepristrano vođenje sudskog, upravnog ili drugog postupka, izvršenje sudske odluke ili kazne;
- onemogućilo rad tijela koji vrši upravni nadzor ili nadzor zakonitosti;
- izazvalo ozbiljnu štetu za život, zdravlje, sigurnost ljudi ili za okoliš;
- onemogućilo provođenje gospodarske ili monetarne politike;
- ugrozilo pravo intelektualnog vlasništva, u slučaju izričitog pisanog pristanka autora ili vlasnika;

Ako postoje razlozi za izuzeće od davanja informacija tijelo javne vlasti mora donijeti posebno rješenje. Također, posebnim rješenjem obrazlaže ne davanje informacija u slučajevima kada neraspolaze ili nema saznanja gdje se informacija nalazi te ako je istom ovlašteniku već omogućen pristup traženoj informaciji u prethodnih 60 dana.

Protiv rješenja javne vlasti kojim se odbija ili odbacuje zahtjev podnositelj zahtjeva ima pravo uložiti žalbu čelniku nadležnog tijela javne vlasti **u roku od 8 dana od dana dostavljanja rješenja**. Drugostupanjsko tijelo mora odlučiti o žalbi najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja žalbe. Protiv odluke drugostupanjskog tijela, kao i protiv konačnog prvostupanjskog rješenja, kojim se odbija zahtjev, moguće je pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom RH. Postupak po tužbi je hitan.

Zakon o pravu na pristup informacijama je već neposredno nakon donošenja pretrpio kritike – treba ga poboljšati. Ali treba i koristiti to pravo! Jeste li pokušali? Jeste li bili uporni?

Katarina Kruhonja

Glasujte i u naše ime

Građani i građanke Sjedinjenih američkih država,

U listopadu 2004. godine, naša je pažnja usmjerena na predsjedničke izbore u vašoj zemlji jer smo svjesni da su oni ključni ne samo za vaše, nego i za naše sudbine. Predsjednik SAD-a je funkcija s presudnim utjecajem na svjetsku politiku, ekonomiju, kvalitetu življenja, a posebice na ključno pitanje rata i mira. Politika SAD-a uvelike određuje smjer međunarodnih odnosa - prema zaoštavanju sukoba ili pak prema njegovanju suradnje i dijaloga.

Budući da politika Predsjednika SAD-a ima odlučni utjecaj na stanje svijeta, vašim izlaskom na izbore vi odlučujete i u naše ime. Očekujemo da iskoristite tu mogućnost budući da je mi nismo, a posljedice izbornih rezultata snosit ćemo zajedno.

Mi dolje potpisani građani i građanke Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova i Srbije ljudi smo koji su nedavno proživjeli rat, osiromašenje i strah za sebe i svoje bližnje. Jedna od stvari koja nas je bodrila u ratnim vremenima bila je vjera da će pravda, demokracija i sloboda prevladati. Mnogi od nas su tek 1990-ih prvi puta izašli na slobodne demokratske izbore koji nisu značili samo osobno pravo na izbor, već i odgovornost za naše živote i sudbinu naše djece. Podrška demokratskog svijeta bila je posebno važna prilikom odlučivanja o životu u poslijeratnim uvjetima, kada smo u više zemalja uspjeli svojim biračkim pravom smijeniti političke sustave koji su bili odgovorni ili su pridonijeli ratnim strahotama.

Stoga apeliramo na vas da kad odlučujete o tome hoćete li izaći na predsjedničke izbore i za kojeg ćete kandidata glasati, promislite o sljedećim pitanjima koja brinu sve nas, kao i još milijune ljudi širom svijeta:

- Smanjuje li se strah od terora neprestanom proizvodnjom straha od drugih i pretvaranjem onih drukčijih od sebe u neprijatelje?
- Je li opravdano vanjsku politiku voditi prvenstveno radi zaštite ekonomskih interesa, pri čemu je i rat dozvoljeno sredstvo?
- Je li časno vrhunske vrednote zaštite ljudskih prava staviti u službu osvajanja ljudi, prirodnih resursa i teritorija?

Zamislite da je drukčiji svijet moguć, o čemu svjedoči i tradicija solidarnosti SAD-a s poslijeratnom Europom nakon Drugog svjetskog rata, kada su baš na tlu SAD-a osnovani Ujedinjeni narodi i usvojena Opća deklaracija o ljudskim pravima. Vjerujemo da je moguće:

- Udružiti znanja, iskustva i bogatstvo svih zemalja svijeta, a naročito onih najmoćnijih, radi rješavanja zajedničkih, gorućih problema siromaštva, bolesti i gladi koji pogoduju ljudskoj patnji, ekstremizmu i samovlađu.
- Unaprijediti ljudska prava širom svijeta i sustavno otklanjati ksenofobiju.
- Poboljšati mogućnost dijaloga i suodlučivanja, bez obzira na različitosti među pojedincima i državama.

Glasujte za viziju svijeta u kojem želite da žive i vaša i tuđa djeca. Tako ćete pokazati da vam je stalo.

www.glasujteiunaseime.net

Istraživanje o razini filantropije i mogućnosti osnivanja zaklada lokalne zajednice

Razvoj civilnoga društva temelji se na nekoliko ključnih pretpostavki. Uz osiguranje kvalitetnih i kompetentnih ljudskih resursa, pozitivnih pravnih normi te kvalitetne međusektorske suradnje je i osiguranje raznovrsnih izvora financijskih sredstava. Model zaklade lokalne zajednice jedan je od modela mobilizacije i afirmacije lokalnih resursa i njegovo usmjeravanje na kvalitetan razvoj zajednice.

Kako bismo uopće procijenili izvedivost osnivanja zaklade lokalne zajednice u našoj zajednici potrebno je provesti nekoliko koraka. Prvi od njih je istraživanje o razini filantropije među građanima određene zajednice, stupnju povjerenja, razini i kvaliteti suradnje te procjeni ljudskih i financijskih resursa.

U okviru projekta poticanja i osnivanja Zaklade lokalne zajednice Centar za mir proveo je **dva tipa istraživanja**.

Prvo istraživanje odnosilo se na **razinu pojedinačnog davanja u dobrotvorne svrhe**. Ispitivanje je provedeno na slučajnom uzorku od 807 ispitanika na području Grada Osijeka. Najvažniji rezultati ovoga istraživanja su:

- 45,7% ispitanika misli da je tradicija davanja u humanitarne svrhe u Republici Hrvatskoj djelomično prisutna
- 87% ispitanika barem je jednom osobno darivalo u humanitarne svrhe
- mediji su najčešći kanali za poticanje na davanje

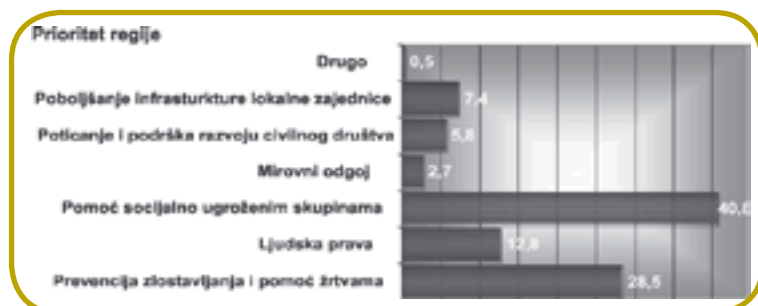
- **socijalno ugrožene skupine – najveći motiv za pružanje pomoći**

- **više od 50% ispitanika ne vjeruje u otvoreno i demokratsko društvo**

Drugo istraživanje o **mogućnostima osnivanja zaklade lokalne zajednice** na području Osijeka provedeno je putem intervjua s četrdesetak predstavnika iz sva tri sektora (javni, civilni, poslovni).

Zaključci provedenoga ispitivanja daju pregled očekivanja, percepcije i mogućnosti podrške osnivanju zaklade u Osijeku. Tijekom provedenoga ispitivanja definirani su potencijalni ključni dionici.

Razina filantropije

Rezultati upućuju da značajna većina ispitanih smatra da je filantropija u lokalnoj zajednici tek u povojima. Ideju osnivanja zaklade podržava 92% ispitanih. Tako visoko zanimanje za osnivanje zaklade objašnjen je najvećim dijelom time što ne postoje druge slične organizacije koje bi bile bliske konceptu lokalne filantropije.

Vidljivost građanskih inicijativa u zajednici

Prema mišljenju ispitanika ne postoji jasna prepoznatljivost uključenosti mladih, istaknutih i cijenjenih osoba u civilne inicijative i udruge, niti je izraženo pozitivno mišljenje o ljudima uključenim u rad udruga, nego je ono uglavnom nedefinirano. Ispitivanje je pokazalo da ne postoji jasno slaganje s tvrdnjom da udruge provode projekte korisne za lokalnu zajednicu. Uzme li se u obzir iz kojeg sektora dolazi ispitanik postoji značajna razlika u procjeni između ispitanika: civilni sektor prema korisnosti projekata udruga pokazuje blago pozitivan stav, dok je on u javnom sektoru neutralan do blago negativan.

Uloga gospodarstva

Neutralna je procjena da bi upravo gospodarstvo moglo predstavljati pretpostavku za osnivanje zaklada. Gospodarstvo je u pozitivnom smjeru procijenjeno kao čimbenik koji bi mogao ("ne slabo") utjecati na razvoj filantropije u lokalnoj zajednici.

Uloga lokalne samouprave

Zanimljiv je nalaz da je lokalna samouprava ipak prva rangirana kao snaga koja daje u općekorisne svrhe u zajednici. Lokalna samouprava je procijenjena i kao čimbenik koji, u odnosu na financijska sredstva, može relativno i jako utjecati na razvoj filantropije u zajednici.

Socijalni kapital u zajednici

Da ne postoji zajedništvo ljudi u rješavanju problema i povjerenje među ljudima u zajednicim smatra 1/3 ispitanika. Nađena je statistički značajna razlika između s jedne strane javnog sektora i medija i, s druge strane, profitnoga i civilnoga sektora: ispitanici iz javnoga sektora su skeptičniji u odnosu na zajedništvo u rješavanju lokalnih problema kao pretpostavku za osnivanje zaklada.

Isto tako postoji značajna razlika između sektora kada je riječ o procjeni da postoji značajan dijalog između stanovnika o problemima zajednice – ispitanici iz civilnoga sektora izražavaju nešto negativniji stav.

Suradnja među sektorima

Nalazi ispitivanja upućuju na slaganje da teško uspostavljanje partnerskih odnosa između javnoga, gospodarskoga i civilnoga sektora predstavlja moguću prepreku za osnivanje zaklada. To potvrđuju i dobivene značajne razlike u percepciji poteškoća između ispitanika iz različitih sektora. Čini se da će upravo

Zanimljiv je nalaz da je lokalna samouprava ipak prva rangirana kao snaga koja daje u općekorisne svrhe u zajednici. Lokalna samouprava je procijenjena i kao čimbenik koji, u odnosu na financijska sredstva, može relativno i jako utjecati na razvoj filantropije u zajednici.

uspostavljanje partnerskih odnosa između različitih sektora, uz nepostojanje domaćih primjera i neiskustva predstavljati najveći izazov za razvoj lokalne filantropije.

S druge strane, optimistični nalaz je da 2/3 ispitanika smatra da postoji dovoljan broj istaknutih pojedinaca iz različitih sektora koji mogu sudjelovati u razvoju i radu zaklada.

Financijski i organizacijski resursi

Kao čimbenici koji mogu utjecati na razvoj filantropije u zajednici s obzirom na financijska sredstva prosječno najveću procjenu dobili su strani donatori, zatim gospodarstvo i lokalna samouprava.

Ispitanici se slažu da postoje dobro obaviješteni i obrazovani ljudi kao i da postoji dovoljan broj istaknutih pojedinaca iz različitih sektora koji mogu sudjelovati u razvoju i radu zaklada.

U skladu s posljednjim nalazom o pojedincima kao pokretačima pozitivnih procesa sa zadovoljstvom navodimo članove Savjeta za osnivanje zaklade koji aktivno sudjeluju u poticanju predstavnika zajednice kao i pripremi osnivanje jedne tako važne organizacije.

Savjet za osnivanje Zaklade lokalne zajednice čine:

Slavica Matić – predstavnica Slavonske banke

Branka Kaselj – izvršna direktorica Centra za mir

Aleksandra Milosavljević – Organizacija za građanske inicijative OGI

Dino Braš – voditelj regionalne podružnice Helios osiguranja

Siniša Gregoran – savjetnik u Gradskoj upravi grada Osijeka

Saša Forgić – voditelj Ureda župana Osječko-baranjske županije

Dario Topić – glavni urednik lokalnoga lista Osječki dom

Mladi i volonterizam

U svijetu je volonterski rad važan čimbenik na gotovo svim razinama života – od svakodnevice do promoviranja društveno važnih, pozitivnih promjena.

Rad je volontera i posebno priznat, vrednovan i tražen.

Volonteri su ljudi koje pokreću različiti motivi. Vjerujući u misiju koju ispunjavaju, volonteri rade sa zadovoljstvom. Dobivši priliku naučiti nešto novo, upoznaju nove ljude, surađuju s osobama koje dijele slične interese i uvjerenja, čine svoju zajednicu ugodnijom za život, kreativno provode slobodno vrijeme, razbijaju monotoniju svakodnevice, iskušavaju svoje sposobnosti.

Volonterski je rad, kao vrijedna aktivnost, od iznimne važnosti u vrijeme političkih, ekonomskih, ekoloških kriza s kojima se svakodnevno suočavamo. Istodobno, volonterski angažman obogaćuje pojedinca i potiče osobni razvoj. Baveći se vo-

Volontiranje adolescentu pomaže ući u svijet odraslih kao ravnopravan sudionik društvenih tijekova. Uči ga odgovornosti, razvija osjećaj empatije za druge i povećava samopoštovanje koje je iznimno važno za zdravlje svakoga pojedinca.

lonterizmom kao društvenom vrijednosti, uvidjeli smo da je važno promovirati ga mladim ljudima i potaknuti ih na filantropiju i aktivizam u zajednici.

Volontiranje adolescentu pomaže ući u svijet odraslih kao

ravnopravan sudionik društvenih tijekova. Uči ga odgovornosti, razvija osjećaj empatije za druge i povećava samopoštovanje koje je iznimno važno za zdravlje svakoga pojedinca.

U okviru volonterskog projekta Centra za mir krajem 2003., započeli smo proces postavljanja strukturirane potpore razvoju volonterizma na našem području.

S tim smo ciljem tijekom prve polovice 2004. predstavili pojam i vrijednosti volonterizma u srednjim školama u Osijeku i Dalju. Predstavljanju je nazočilo više od četrjesto srednjoškolaca.

Tridesetak je učenika i studenata sudjelovalo u našim edukacijskim

radionicama na temu: Biti volonter. Putem ovih radionica mladi su imali priliku graditi osobne stavove i steći nova znanja i vještine vezane uz volonterski rad u zajednici. Nakon edukacije, neki su se od njih uključili u volonterske aktivnosti Centra za mir, ekološke akcije u gradu i okolici te održavanju Urban festa u Osijeku. Manja je skupina volontera osmislila i samostalno provela kulturni projekt u svojoj školi.

U travnju je članica tima, na danima slobodne nastave u Bjelovaru, održala tri prezentacije na temu Mladi i volonterizam, za sto učenika. Istodobno je provedena anketa o poznavanju volonterizma i stavu prema njemu. Analiza ovoga ispitivanja pokazala je da mladi imaju interes za volonterski rad, ali još uvijek ne postoji postavljena struktura niti strukturirana potpora za volontiranje u zajednici.

Naše će aktivnosti i u budućnosti biti usmjerene na poticanje i afirmiranje volonterskoga rada kao vrijednosti modernoga demokratskog društva.

Jasmina Marković

Volonteri u izgradnji mira i zajednice

Ana Raffai, Igor Đorđević, Katarina Kruhonja
Edukacijska kuća,
Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek,
2004., br. str. 104

zajednice

Priručnik *Volonteri u izgradnji mira i zajednice* predstavlja prikaz programa sa primjerima radionica i radnim materijalom namijenjen trenerima i trenericama. Program je zasnovan na bogatom iskustvu autorskog tima i predstavlja vrijedan doprinos postavljanju temelja za mirovni rad volontera. Kreativno osmišljeni ključni elementi, koji su temelj procesa osnaživanja za izgradnju mira, predstavljeni su kroz elemente: treninga, praktikuma u zajednici i mentoriranja. Stručnim, a u isto vrijeme i razumljivim jezikom pisana publikacija s pravom pretendira postati nezaobilazni vodič aktivistima koje će ovo djelo nadahnuti za još aktivniji i promišljeniji mirovni angažman u lokalnoj zajednici. Važno je naglasiti kako je publikacija pisana uz poštivanje svih metodoloških pravila rada, korištenjem deskriptivnog pristupa, s logički i sadržajno povezanim dijelovima studije.

U *Uvodniku* se postavljaju osnovne smjernice teksta koji je pred nama. Pristup određenja mira označava se pojmovima osnaživanja za izgradnju mira, održivi mir, odnosno održivi razvoj zajednice. Publikacija je, po riječima autora, *naša priča* ispričana onima koji grade *svoju priču*, a kao poticaj svim graditeljima mira i zajednice.

Sljedeći dio teksta, pod nazivom *Program*, na pregledan način upoznaje sa svrhom, ciljevima, sadržajem, metodologijom, kao i pojmovima koji će se koristiti u budućim cjelinama.

Sljedeća cjelina, *Trening*, zauzima središnje mjesto i posvećeno joj je najviše pažnje. Prikazano je kako nastaje jedan program treninga uz određenja vrijednosnih pretpostavki što je dovelo

do koncipiranja bogatog materijala koji budi mnoštvo ideja u čitatelju. Energija i kreativnost radionica koje su predstavljene kao da prelaze na čitatelju i time otvaraju prostor novih i neslučenih mogućnosti.

Cjelina pod nazivom *Iz radionice u zajednicu* se pored praktikuma – aktivnost u zajednici – sastoji od vrlo važnih i instruktivnih dijelova: Mentoriranje, Evaluacija, Proslava, Ostati povezani, Kako dalje – osobni plan razvoja, Kako dalje – izlazak iz zajednice i dogovaranje buduće suradnje. Ovom cjelinom kao da privodimo kraju

iscrtavanje kruga neophodnih aktivnosti u izgradnji održivog mira, kako bi u idućem i završnom dijelu publikacije: *Znakovi na putu – naučili smo*, krug odjednom postao osobna krivulja koja ima svoj vlastiti razvoj, a taj razvoj upravo mi iscrtavamo.

Uz predstavljenu publikaciju nalaze se i prilozi koji su osmišljeni kao koristan materijal za trenere i trenerice. Za koncipiranje djela korištena je relevantna literatura.

Na samom kraju, željeli bismo naglasiti kako je nesumnjivi doprinos Prikaza programa s primjerima radionica i radnim materijalom za trenere i trenerice upravo u iskustvenoj zasnovanosti i kreativnoj iskričavosti teksta koji preporučujemo.

Osloboditi zapretano..

Branka Drabek Milekić, psihologinja, trenerica nenasilne komunikacije i izgradnje mira, predsjednica udruge Eko-Centar Latinovac

Kao dijete školske raspuste sam provodila u Latinovcu. U mojem je sjećanju oduvijek mala zajednica ljudi. Stotinjak. I livade, puteljci, zujanje pčela. Mirisi zanosni, zaboravljeni... Nakon školskih dana u Osijeku i studentskih u Zagrebu slijedi novih dvadeset pet godina u Osijeku. A u profesionalnoj karijeri psihologinje u instituciji za profesionalno usmjeravanje i rehabilitaciju pusto testiranje: ljudi svrstavani i procjenjivani. Tako sve do rata.

1991. U strepnji i panici započinjem potragu za nečim što će biti od pomoći.

Sasvim slučajno, u Zagrebu, 22. siječnja 1992. nailazim u "Vjesniku" članak pod nazivom "Vrt tolerancije." Odlazim na adresu i saznajem da Antiratna kampanja Hrvatske

1991. U strepnji i panici započinjem potragu za nečim što će biti od pomoći.

djeluje i na poduci i prenošenju novih znanja. Borim se s vlastitim otporom da upoznam ljude koji počinju stizati u Hrvatsku iz inozemstva. Iz članka saznajem za njihov skup i već sutradan nalazim se s ljudima čiji entuzijazam vidim pomalo naivnim. Uvjereni su da se tolerancija i mir mogu *podučavati*. I to u jeku rata.

Već sljedeće godine i sama se upuštam u avanturu: podučavati kako otkrivati zapretano. Pod nazivom "Relaksacija-rekreacija", zajedno s grupom učiteljica u jednoj osnovnoj školi, nastojim pridonijeti *predahu od*

Zajedno s grupom učiteljica u jednoj osnovnoj školi, nastojim pridonijeti predahu od straha. Ubrzo u grupi isplivava zagušena potreba za povezivanjem, podrškom i učenjem.

straha. Ubrzo u grupi isplivava zagušena potreba za povezivanjem, podrškom i učenjem. Vrijeme je prošlo jednoga dana u šetnji prilazi mi jedna od sudionica. Kaže da su ju grupni sastanci spasili i pokrenuli. Mislila sam o tome dok sam pripremala i preispitivala programe za rad s veteranima koji su dolazili iz rata, često slomljeni i bez nade. I dok sam sve češće i iz medija slušala o slabosti, apatiji i rezignaciji - kao o normalnom stanju većine ljudi. Zajednice su prepoznavane sve tromijim. Zamrle su zajedničke aktivnosti.

U 2000. se odazivam pozivu Centra za mir, nenasilje i ljudska prava. Zajedno s Amalijom Krstanović dizajniram program za edukaciju pedesetak volontera. Nedugo nakon toga, Pax Christy International otvara novu mogućnost za djelovanje. Ovoga puta Amalija i ja program provodimo u Bosni. Sudionici su bili vrlo različiti. Zajedno: katolici, pravoslavci, muslimani i ateisti. Od petnaest sudionika grupa je postupno narasla na trideset. Vidjelo se da se *traže novi oblici rada i učenja u grupi*.

Ovaj rad, s grupama ljudi u zajednicama, uvažava potrebu ljudi za prilikom da se podsjetite, otvore i ponovo stvaraju. Kad se to dogodi, čovjek prepoznaje snagu kojom bira i kreira.

Uče jedni od drugih oni, koji se inače možda nikada ne bi susreli. Jednom mi se za večerom obratila sestra iz banjalučkoga katoličkoga samostana. "Sve što smo prošli put radili prenijela sam sestrama u samostanu", rekla mi je značajno i veselo.

Grupa se susretala u Banji Kulaši, Zenici, Bihaću, Banja Luci, Jajcu, Zelenkovcu, Dubrovniku, Našicama, Latinovcu i još ponegdje. Sjećanja iz raznih tradicija se ispreplela. Zajedno Bošnjaci, Srbi, Hrvati i drugi. Priče se povezale. Strah i krute predstave o onima drugima se počeli rastakati. Prisjećam se radionice iz 1993. za vrijeme Dana kulture mira u Osijeku, koju je vodila Judith Large a nazvala ju *Tkanje snova*. Dugo nisam vidjela te niti *snovane*. Danas su mi sve vidljivije: kao i sačuvani reljef boga Mitre u Jajcu, ili stećci bogumila koji su danas, kao i nekad, znakovi na putu, na putu koji se račva, pokazuje, vodi, strmoglavljuje, otvara....

Umjesto osamljenosti i izolacije, apatije i rezignacije, procjenjivanja ili kritiziranja, otvaraju se nove prilike za povezivanjem i stvaranjem.

Ovaj rad, s grupama ljudi u zajednicama, uvažava potrebu ljudi za prilikom da se podsjetite, otvore i ponovo stvaraju. Kad se to dogodi, čovjek prepoznaje snagu kojom bira i kreira. Umjesto osamljenosti i izolacije, apatije i rezignacije, procjenjivanja ili kritiziranja, otvaraju se nove prilike za povezivanjem i stvaranjem. Samo se valja podsjetiti, upoznati druge, osjetiti, prepoznati. Sebe i druge iznutra. Našu ljudskost i ljepotu. Bogatstvo otkrivano tek u susretu....

Moje godine u Latinovcu...., za mene je to iskustvo neviđeno

Prolaznost i vječnosti

U sjećanju mi je slika jednog popodneva, kada je grupa iz Bosne posjetila Hrvatsku, Latinovac. Desilo se da je jedna mještanka umrla dan ranije. Mlađa žena iz sela me zamolila: Imam želju da na putu ispratite pogrebnu povorku kao nekad. Stojeći u tišini. I tako je i bilo. Kad je povorka naišla, grupa gostiju iz Bosne, njih dvadestpetero, s poštovanjem i sućuti stajali su dok je povorka prolazila. Pop je hodao ispred povorke, a petnaestak starijih ljudi su pratili lijes. Ljes je bio položen na prikolici traktora koji je polako vozio prašnjavim putem, prema zadnjem počivalištu..

Jednostavna slika o siromaštvu i bogatstvu. O smrti i životu. Ljudi stoje zajedno kraj puta.

Ne miriše lijepo

Prije nekoliko godina, sa sestrom idem na groblje do groba bake Ane i djeda Save. Najednom osjećamo oštar, neugodan miris iz nedaleke staje. Srećemo starog čovjeka. "Nešto smrđi" veli jedna od nas. Čika Stevo podigne glavu, pomilova nas pogledom i odgovori: "Ne miriši lijepo".

Ne vraćajte se bez pozdrava

Nedavno, zajedno sa sestrom odlazim u Latinovac. Naša dosta nemoćna majka nas prati na ulicu. S blagim humorom progovara: "Ne vraćajte se bez pozdrava moje Marice i snaše Jule". Dok sjedamo u kombi ponavljamo što smo čule. Sigurno ćemo ih posjetiti. Neočekivano prepoznajemo i prisjećamo se nekih starih oblika u govoru kojima se izražavala briga ljudi jednih za druge, povezivalo, izražavala naklonost.

Teško je izabrati ono –nemam vremena- nakon iskreno izražene želje. Sigurno ćemo posjetiti Maricu i Julu!.

